

בעזרת ה' יתברך

הלכות

בניית ועשיית הסוכה

בקצרה

מתוך ספר

גדרי המועדים

נתחבר בחמלת ה' עלי

הצב"י הרב גד סולומון

החונה כאן יבנאל עיר ברסלב

כולל הוראה

"כולל מוהרא"ש"

מיסודו של כ"ק אדמו"ר מוהרא"ש זי"ע

תשרי תשפ"ב

תוכן העניינים

פרק א – ענין חג הסוכות עמ' ג'

פרק ב – בניית הסוכה עמ' ו'

פרק ג – דפנות הסוכה..... עמ' יב'

פרק ד – דיני הסכך עמ' יט'

פרק ה – נוי סוכה..... עמ' לב'

כתי"ק של כ"ק מוהרא"ש זי"ע לרבני בית ההוראה

בעניני חג הסוכות..... עמ' מ'

gadsolomon777@gmail.com

0548469717

פרק א

ענין חג הסוכות

נאמר בתורה (ויקרא כג מב) "בסוכות תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים", והם ענני כבוד שהקיפם בהם להגן עליהם משרב ושמש^א, ואיתא במדרש ששבעה עננים היו, ארבעה מארבע רוחות העולם, ענן למעלה וענן למטה, וענן אחד מלפניהם, הגבוה מנמיכו והנמוך מגביהו, והורג את הנחשים והעקרבים ומכבד ומרביץ לפניהם, ולכן נצטוונו לישב בסוכה שבעת ימים^ב.

טעם מצוה זו, על מנת שזכור ניסיו ונפלאותיו וגבורותיו עמנו, על כן ציונו לעשות דוגמא לזה, ולישב בסוכה ולהיות מסובבים במחיצותיה סביב, ובסך מלמעלה, למען נזכור לנצח שהוא יתברך שוכן עמנו, ומסבב אותנו תמיד והשגחתו עלינו כל רגע ורגע כדוגמת יציאת מצרים כנ"ל, שנאמר (תהילים פט ט) "ואמונתך סביבותיך", וכן

^א טור ושו"ע (סימן תרכ"ה), ודוגמא לזה ציונו הקב"ה לעשות סוכות כדי שזכור נוראותיו ונפלאותיו, ואע"פ שיצאנו ממצרים בחודש ניסן לא ציונו לעשות סוכות באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכות לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו שהיא במצות השם יתברך, ולכן צוה אותנו שנעשה בחודש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו לביתו, ואילו אנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, ובזה יראה לכל שאנו עושין כן בשביל מצות המלך שציוה עלינו לעשותה (מ"ב שם סק"א בשם הטור).

^ב הובא בספרי (פרשת בהעלותך פרק י' סימן ל"ד), חזו"ע (סוכות עמ' צ"ה).

גדרי בניית הסוכה המועדים

כתוב בזוהר הקדוש (ח"ג ק"ג א'), שהסוכה היא "צילא דמהימנותא" (צל האמונה).

ולכן בשעה שהאדם יושב בסוכה, צריך לכוון דעתו שציוונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים, וגם זכר לענני הכבוד שהקיפם אז כדי להגן עלינו משרב ושמש, וכך יוצא ידי המצווה כתיקונה, וזה מלבד הכוונה שיכוון לשם מצות הבורא כמו בכל המצוות שבתורה (ויש מן הפוסקים הסוברים שכוונות אלו הם לעיכובא בזמן שבא לקיים מצות ישיבת סוכה, אמנם להלכה בדיעבד יצא ידי חובתו^א).

ומנהגו בקודש של כ"ק אדמו"ר מוהרא"ש זי"ע, בשעה שנכנס לסוכה בליל יום טוב ראשון של חג הסוכות, לנשק דפנות הסוכה מארבע רוחותיה, מעלה ומטה, מרוב חיבתו למצוה יקרה זו, וכן עשה כשנפרד מן הסוכה ביום האחרון.

והוסיף לומר, שרבנו זי"ע אמר שכל ענינו הוא ראש השנה, ומוהרנ"ת ז"ל אמר שכל ענינו הוא יום הכיפורים, ואני אומר שכל עניני הוא חג הסוכות, לקחת פסולת גורן ויקב ולעשות ממנו סכך לסוכה "צל האמונה", ולקרב כל

^א משנה ברורה (שם) בשם הפרי מגדים (א"א סימן תרכ"ה), וכ"כ הב"ח, ודעת הרב ביכורי יעקב (שם סק"ג) שכוונה זו היא לעיכובא, כיון שפירש בה הכתוב "למען ידעו דורותיכם וכו'", וכ"כ בדרך פיקודיך (הקדמה א' אות ה' עמ' י'), אמנם דעת האחרונים שכל זה לכתחילה לכוון המצוה כתיקונה, אבל אין זה לעיכובא, וכ"כ המ"ב בשם הפמ"ג (שם), וכן העלה בחזו"ע (עמ' צ"ז בהערה).

גדרי בניית הסוכה המועדים ה

בר ישראל בלי יוצא מן הכלל תחת כנפי השכינה, אשרי עין ראתה זו^י.

ואמר מוהרא"ש זי"ע, שעל כן דבר נורא מאד לשבת בתוך הסוכה ולהתבודד שם עמו יתברך, כי אז אדם יושב בתוך היכל מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, מסובב עם השכינה הקדושה ממש, וכל דבור שלו נשמע ונתקבל, כמו אדם שיושב לבד עם המלך, שבוודאי כל דיבוריו נשמעים ונתקבלים, ואז נתקיים בו הפסוק "לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדיך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם". שאדם סגור לבד עם השכינה הקדושה וממתיק מעל עצמו כל מיני זעם וחרון אף.

ואמר מוהרא"ש ז"ל, גם דבר גדול מאד ללמוד שיעורי תורה כסדרן בתוך הסוכה, מקרא משנה גמרא ומדרש, ואם הוא יכול להכניס את הספרים שלו לסוכה וללמוד שם, מה טוב ומה נעים כי מן הסוכה יוצאת התורה, ותיכף ומיד אחר סוכות הוא שמחת תורה, ובוודאי ירגיש טעם עליון ערב ומתוק עד מאד^ה.

^י שיחות מוהרא"ש (ח"ג עמ' רכ"ו), ועיין גם בספר בתוך הנחל (פרשת האזינו תשע"ט).

^ה שיחות מוהרא"ש לכל מועדי וחדשי השנה (עמ' ס"ח).

פרק ב

בניית הסוכה

א. המדקדקים במצוות מתחילים בבניית הסוכה במוצאי יום הכיפורים, שנאמר (תהלים פד ח) "ילכו מחיל אל חיל", ואפילו בדבר מועט, ומצוה מן המובחר לסיים בניית הדפנות והסכך יום למחרת אם אפשר¹, ובפרט בשנה כשחל שבת קודש בין יום הכיפורים לסוכות והזמן מצומצם, ועל כגון זה נאמר והזריז נשכר² (ומותר לבנות

¹ מהרי"ל (מנהגים הלכות סוכה), רמ"א (ס"ס תרכ"ד, ובסימן תרכ"ה), וביאר המשנה ברורה (שם סק"ב), שמתחילים במוצאי יום הכיפורים, ולמחרת מתקן כולה אם אפשר, אפילו הוא ערב שבת עד חצות.

² הנה בשו"ת אבני נזר (סימן תנ"ט) כתב לחדש, כשיש שבת מפסקת בין יוה"כ פ לסוכות, חובה לעשות הסוכה לפני שבת מעיקר ההלכה ולא מדין זריזות בלבד, כי אין מעבירים על המצוות, ושבת מפסקת והרי הוא כמעביר על המצוה מזמן לזמן אחר, ובשאר אחרונים דנו לדחות הוראה זו, עיין באבני נזר (שם) בשם החלקת יואב, ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סימן נ"ה) ושו"ת מחזה אברהם (סימן קל"ה) ושו"ת להורות נתן (ח"ב סימן מ"ח), וכ"כ בספר הסוכה (ח"א עמ' ס"ד) שכן שמע מפי הגרי"ש אלישיב וצוק"ל, וכ"כ בחזו"ע (עמ' צ"ט בהערה).

יש שנהגו להקדים בניית דפנות הסוכה בעשרת ימי תשובה, ולהניח הסכך במוצאי יוה"כ, כדי להוסיף זכויות לפני יום הדין, כ"כ הברכי יוסף (סימן תרכ"ה סק"ב), וכ"כ היפה ללב (ח"ב תרכ"ה ב'), וז"ל "ואור עיני גם ראו להרבה מן המהדרין והמדקדקין עושים כן, וכן אנחנו נוהגים, ומנהג יפה הוא", עכ"ל.

גדרי בניית הסוכה המועדים ז

הסוכה בערב שבת עד זמן מנחה קטנה" (לערך שעה 16:00),
ויש המחמירים עד חצות ולא יותר^ט).

ב. אם התעכב בבניית הסוכה עד ערב סוכות, מותר בדיעבד
לבנות הסוכה ואף לאחר זמן מנחה קטנה, כדי שיוכל
לקיים מצוות סוכה, אך יזדרז שלא יכשל באיסור מלאכה
ביום טוב^ז.

ג. טוב שיקבעו לימוד הלכות סוכה ברבים קודם חג הסוכות,
באופן שיהא כל אדם בקי בקיום כל המצוות הנוהגות
בחג^א.

^ה וכתב בספר כף החיים (סימן תרכ"ד אות ל"ה), שכל זה דוקא אם הכין צרכי
שבת, אבל אם עדיין לא הכין צרכי שבת, יגמור תחילה הכנת צרכי השבת, ואח"כ
יעסוק בבניין הסוכה.

^ט במשנה ברורה (שם) כתב שאחר חצות יש לומר שאסור, ושכ"כ הפרי מגדים (א"א
סק"א), אמנם בחזו"ע (עמ' ק' בהערה) כתב, שמרן בשו"ע (או"ח סימן רנ"א), כתב
בזה"ל "שהעושה מלאכה בערב שבת אינו רואה סימן ברכה, יש מפרשים ממנחה
גדולה וי"א מנחה קטנה", וקיי"ל שהלכה כ"א בתרא, וא"כ בוודאי שמותר לבנות
סוכה עד זמן מנחה קטנה, וכ"כ בביכורי יעקב (שם סק"ה), וכ"פ האחרונים (שם).
^י מטה אפרים (תרכ"ה ס"ט), כדי שלא ישאר בלי סוכה, וכ"כ בספר בית השואבה
(דיני עשיית הסוכה אות ז'), שהרי התירו לעשות מלאכה בערב שבת לצורך מצוה,
וכ"פ בילקוט יוסף (מועדים סוכה עמ' ק"ו).

^א ילקוט יוסף (שם עמ' ק"ז), שאף שבב"י (סימן תכ"ט) העלה, שרק בפסח אמרו
חז"ל שיש חיוב ללמוד ל' יום קודם, אבל בסוכות א"צ מכיון שרוב הסוכות כשרות,
אמנם דעת התוס' (מגילה ד.), שבכל יום טוב ישנו חיוב של לימוד ההלכות ל' יום
קודם, וכ"כ השל"ה (מס' שבועות פרק נר מצוה אות צ"ו), על הגמרא "כל הקורא
פסוק בזמנו מביא טובה לעולם", שהזהיר ללמוד מסכת סוכה בסוכות, וסיים
בילקוט יוסף (שם), שמנהג טוב נהגו בכמה בתי כנסיות שלאחר תפילת ערבית של
ליל יום כיפור, מלמדים ברבים את הלכות חג הסוכות, ובפרט ביום הקדוש הזה
שחשוב להוסיף זכויות ומליצי יושר על עם ישראל, ואין לך ריבוי זכויות כלימוד
התורה.

ד. ראוי להרבות בצדקה בערב חג הסוכות^ז, ואצל האריז"ל היה הכיס של המעות פתוח, והיה אומר שיקחו מה שירצו לצדקה, וכן נהגו כמה צדיקים לפזר הרבה מעות לצדקה בערב סוכות, ובפרט הצדיק הקדוש בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע נהג כך ואמר "אלו הנוי סוכה שלי", וכן היה אומר "הרי אנו מתכוננים לקבל פני אברהם אבינו שבא בראש האושפיזין בסוכה, ואי אפשר לקבל פניו כי אם ע"י מצות צדקה וחסד", אשרי הזוכה לעסוק בצדקה וחסד בימים אלו, ואז יטעם טעם אחר במצוות סוכה^ח.

ה. מצוה לבנות הסוכה בעצמו, ובפרט הנחת הסכך, משום שמצוה בו יותר מבשלוחו^ט, וכך נהגו גדולים וצדיקים לטרוח בגופם במצוות סוכה, ובפני קהל ועדה היו מטפסים ועולים להניח הסכך^י.

י כן הובא בכתבי האריז"ל (פרי עץ חיים שער חג הסוכות פ"ג), ובשערי תשובה (סימן תרכ"ה ס"א), והחיד"א במחזיק ברכה (שם), בשם מהר"ם פאפיראש בספר אור צדיקים (עמוד העבודה רס"י כ"ג), והוסיף החיד"א, שיש בזה טעם נכון על דרך האמת, ויומא הוא דקא גרים בדרך צדקה תמצא, ויזהר מאד לתת מהתבשיל של יום טוב לעניים, כמו שאמרו בזוהר, והובא להלכה בילקוט יוסף (עמ' קי"ח).

י" שיחות מוהרא"ש לכל מועדי וחדשי השנה (עמ' ס').

י" החיד"א בספר עבודת הקודש (כף אחת סימן כ"ד אות ב'), כף החיים (סימן תרכ"ה אות י"א), מועד לכל חי (סימן כ"א אות א'), ובספרים הקדושים מובא, שהמטריח בעצמו בעשיית סוכה ועמל בבנייניה עד שמזיע, זהו תיקון לחטא הידוע, ובזכות זה יזכה לתשובה שלמה, כ"כ באלף המגן (סימן תרכ"ד סקט"ו).

י" ואף שלרב או פרנס על הציבור אסור לעשות מלאכה בפני שלשה, מכל מקום מותר לו לבנות הסוכה, וכ"כ בשערי תשובה (ס"ס תרכ"ה), ובקיצור שו"ע (סימן קל"ד ס"א), וכ"כ בשו"ת חוות יאיר (סימן ר"ה), שתלמידי חכמים וגדולי הדור מטפלים בעצמם בעשיית הסוכה אף ברשות הרבים ובחצר המפולש, וכך ראוי להם, וכ"כ מהרי"ל שמצא את מהר"ם עוסק בעשיית סוכתו, מפני שסוכה קצת קדושה יש

גדרי בניית הסוכה המועדים ט

ו. אם אי אפשר לו לעשות בעצמו, יעשה הכל ע"י שליח, ויאמר לו "שלוחי אתה לעשות סוכה"^{טז}.

ז. מעיקר הדין מותר לסכך הסוכה ע"י גוי, ומכל מקום ישתדל שלא יעשה הסוכה ע"י גוי ובפרט הנחת הסכך^{יז}.

בה, כמו שאמרו חז"ל "שחל שם שמים על הסוכה כל שבעה", אין בה משום ביזוי כבוד זקנה ותורה, וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצוות ה' וכו' – הרי זה משובח ותבוא עליו ברכה", עכ"ל. וכן הוא בספר זכרנו לחיים (עמ' ת"ק), שכן נהג ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע, וכן הוא בדרכי חיים מצאנז (אות ק"ד) שנהג כן בעצמו להניח הסכך, וכך נהג הרה"ק בעל אהבת ישראל, וכן הוא בספר דרכי חיים ושלום (אות תשס"ז) על הרה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש, וכן מובא בפניני מנהג על הרה"ק בעל דברי יואל מסטאמר, וכן נוהג הגר"ח קניבסקי שליט"א הובא בספר אלא ד' אמות של הלכה (עמ' ר"ח).

ובספר זרע קודש (לסוכות יום ד') כתב "מה שאמרו חז"ל (ע"ז ג.) "לעתיד לבוא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה רשעים נדונים בה" וכו', כי אמרו ז"ל שיאמר להם השי"ת מצוה קלה יש לי וסוכה שמה וכו', וכל אחד עושה סוכה בראש גגו והקב"ה מקדיר עליהם חמה וכו', כי האומות יהיו סוברים שיעשו כמו ישראל, שעשו רק סוכה מדפנות של עצים וסכך מאילנות ולא יותר, ולא ידעו ולא יבינו האור הגדול שהיה לצדיקים, ובכל קנה שמניחים בסוכה הכל בשמות ויחודים ואור גדול, והתלהבותם בלבותם בישיבתם בסוכה, וכמעט נשרפים ע"י עשיית המצוה באהבה ויראה והתלהבות, רק שיודעין לקבל תיכף חיות אחר, על דרך דכתיב והחיות רצוא ושוב, והבורא יוציא זה ההתלהבות מנרתיק מהכיסוי, הוא הגוף שע"ז לא היו רואים האור הזה, ולעתיד יוציא השי"ת זה האור מהנרתיק והכיסוי והעלם לגילוי, וירגישו אומות העולם גודל ההתלהבות והקדושה, ולא יוכלו לסבול ויהיו נשרפין מגודל ההתלהבות שירגישו", ע"כ.

^{טז} שהרי "שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מב.), כף החיים (סימן תרכ"ה אות י"א), חזו"ע (עמ' צ"ט).

י' הנה גמרא ערוכה (סוכה ח:), והלכה רווחת (שו"ע סימן תרל"ה) שסוכת גנבך ורקב"ש כשרה, והיינו סוכת גויים שעשוה לצל כשרה, ומדינא אין מעכב שהגוי יסכך את הסוכה וא"צ לחדש בה דבר (ודלא כשו"ת לב חיים סימן ר"ט), וכן הוא בספר חסידים (סימן תתשל"ט), וכ"פ בשו"ת חלקת יואב (או"ח סימן ד'), וכ"כ הביכורי יעקב (סימן תרכ"ו סק"א), ובשו"ת באר יצחק (או"ח סימן י"ג). אמנם

גדרי בניית הסוכה המועדים

י

ח. לכתחילה אין להניח הסכך ע"י אשתו ובניו הקטנים, וכך ההלכה לבני אשכנז, אמנם לבני ספרד יש להתיר לכתחילה"ח.

ט. ראוי לבנות הסוכה במקום טוב ויפה ולא במקום מלוכלך, כגון מקום עם ריח רע או הרבה זבובים ויתושים"ט.

י. דרשו חז"ל "תשבו כעין תדורו" – מה דירה איש ואשתו, אף סוכה איש ואשתו, ולכן מקום הנחת הסוכה תלוי ברצון האשה, שיהא במקום הנוח והטוב בשבילה,

לכתחילה וממדת חסידות ישתדל שלא יסכך הסוכה ע"י גוי, יען שקדושתה רבה מאד, וכ"כ בבכורי יעקב (סימן תרל"ה סק"ב), וכ"כ החיד"א בספר עבודת הקודש (כף אחת סימן כ"ד אות ב'), ובשדי חמד בשם החמדת ימים, וכ"כ בחזו"ע (עמ' נ"ו), ושלכן אם גוי סיכך הסוכה, טוב לחדש בה דבר בסכך או בדפנות, אמנם אם ישראל עומד על גביו ואומר לו שהוא עושה הסוכה לשם מצוה, ומסייע קצת עמו, ודאי דשפיר דמי אף לכתחילה, ובפרט אם הוא שכיר אצלו, שיד פועל כיד בעל הבית, ע"ש (ובבכורי יעקב שם סק"ח, הוסיף, שמותר לעשות הדפנות לכתחילה ע"י גוי, כיון שבדפנות לא בעינן לשם סוכה, ולא מקרי עשייה, וכ"כ בספר בית שמחה עמ' ה' אות ג', ובמועד לכל חי סימן כ"א אות ב', אמנם מספר עבודת הקודש שם משמע, שלכתחילה ישתדל שגם הדפנות יעשה ע"י ישראל).

י" דעת רבינו תם (הובא בתוס' גיטין מה:), שכל שהאשה פטורה אינה עושה, ולכן אינה אוגדת לולב ואינה קושרת ציצית, ולכן לכתחילה אין לאשה לסכך הסוכה, וכ"פ הרמ"א (או"ח סימן י"ד ס"א), וכ"פ בבכורי יעקב (סימן תרל"ה סק"ב), אולם דעת התוס' (שם) לחלוק על ר"ת, ושכן דעת עוד ראשונים, וכ"פ מרן בשו"ע (שם), ולכן לבני ספרד מותר לכתחילה לאשה לסכך את הסוכה, וכן העלה בחזו"ע (עמ' ס"ד), ואף שגם בקטן כתב הביכורי יעקב (שם) שלא יסכך לכתחילה, מ"מ בשו"ת אבני נזר סימן תע"ה), העלה להקל בזה ושמהני מחשבת אביו, וכן בשו"ת חלקת יואב (מה"ת או"ח סימן ד'), ושכן עיקר, ע"ש.

י" אלה המגן (סימן תרכ"ו אות ג'), ועיין בשו"ע (סימן תר"ל ס"א), ובמשנה ברורה (סק"ד).

גדרי בניית הסוכה המועדים יא

ומסופר על גדולי ישראל שבנו הסוכה כמה פעמים עד שהיה לרצון נוות ביתם, כדי שיהא "סוכת שלום"^כ.

יא. אסור לקצוץ עצים וסכך מעצים הנטועים ברחובות העיר, כיון שהשלטונות מקפידים על זה, ורק אם ניתן לו רשות מפורשת מאת הממונים על כך, מותר^{כא} (ואסור לאדם להחליט בעצמו שקציצת הענפים טובה ובריאה לאילן ועי"ז יצמח יותר טוב, אף שסברתו נכונה מ"מ בעל הבית הוא זה שראוי להחליט בדבר זה), ויש אנשים שאינם נזהרים מליטול קרשים העומדים לבנין שלא מדעת בעליהם להעמיד בהם את הדפנות או הסכך, ואסור לעשות כן אפילו אם בכוונתם להחזיר אותם תיכף ומיד אחר החג, כי

^כ כן מסופר על הגאון חפץ חיים זצ"ל, שפעם אחת בקשה ממנו הרבנית לבנות הסוכה בצד הכניסה לבית, ולאחר שגמר יצאה הרבנית ואמרה לו, ישראל מאיר, המקום הזה אינו טוב, אני חושבת שהמקום הכי טוב למיקום הסוכה הוא בצד האחורי של הבית, כששמע זאת החפץ חיים קם ללא אומר ודברים ופירק את הסוכה שבנה בעמל רב, ובנאה שוב מחדש בצד האחורי של הבית כרצון הרבנית, לאחר שסיים יצאה הרבנית שוב והתבוננה ואמרה, אוי ישראל מאיר, המקום שבחרת בראשונה הוא המקום הנכון, כששמע זאת החפץ חיים, קם שוב ללא אומר ודברים, ופירק את הסוכה, ובנה בפעם השלישית במקום הראשון, מכאן אנו רואים גודל הענוה והשפלות שהיתה להחפץ חיים שידע שעיקר בניית הסוכה תלויה בנוות ביתו שהכל יהא לרצונה כדי שיהא "סוכת שלום", והמסור השכל הכי גדול ממעשה זה הוא, שהחפץ חיים בפעם השלישית לא ענה ואמר לה, את רואה שאני צדקתי שהנחתי במקום הראשון? אלא שתק ולא אמר לה דבר, ישמע חכם ויוסף לקח. מעשה זה סיפר מרן הגר"ע גרודז'נסקי לראש ישיבת ראדין רבי ברוך יוסף פייבלז'ון בבואו לתאר את מידת הסבלנות של הח"ח, והובא גם בספר שאל אביך ויגדך (ח"ג עמ' ר'), בשם נכדו רבי צבי הירש ז"קס ז"ל.

^{כא} קי"ל שסוכה גזולה שאינה מחוברת לקרקע פסולה, דדרשינן "חג הסוכות תעשה לך" - משלך, וכ"פ מרן בשו"ע (סימן תרל"ז ס"ג), ושרק אם הוציא את חברו מסוכתו, כשרה, דאין קרקע נגזלת, וכ"כ בחזו"ע (עמ' נ"ז).

על כל פנים הוא עובר על איסור גזל, דקיימא לן "השואל שלא מדעת בעלים גזלן הוי" (שו"ע חו"מ ר"ס רצ"ב), ואסור לברך על סוכה כזאת^כ.

יב. מותר לעשות הסוכה ברשות הרבים וברחובה של עיר מכיוון שאין השלטונות מקפידים על כך בימי חג הסוכות, ומותר גם לברך עליה ואינה סוכה גזולה^כ, אך כל זאת בתנאי שאינו חוסם דרך מעבר הרבים, ויש אפשרות

^כ משנה ברורה (ביאור הלכה סימן תרל"ז ד"ה ואם גזל), חזו"ע (עמ' נ"ח).
^כ המגן אברהם (סימן תרל"ז סק"ג) כתב, שהעושה סוכתו ברשות הרבים אסור לו לברך עליה לישב בסוכה דהויא ברכה לבטלה מפני שסוכה גזולה היא, וכ"כ בשו"ע הגר"ז (שם סי"א), אבל האליה רבה (שם סק"ד) כתב, שאין בזה ברכה לבטלה, שהרי לא קנה וזכה בקרקע אלא כשאוּלה דמיא, כ"כ המאמר מרדכי (שם סק"ד) ועוד, ובביכורי יעקב היקל לגמרי, ע"פ מש"כ הרמ"א בחו"מ (סימן קס"ב), שאם יש רשות מטעם המלכות להעמיד דלתות במבואות שלהם דינא דמלכותא דינא, כי השווקים והרחובות שלהם ויכולים לעשות בהם כל מה שירצו, ואף העושים סוכה ברה"ר והמלכות אינה מוחה, מסתמא היא מוחלת ע"ז ואין כאן איסור גזל כלל, ואין צריך ליטול רשות בפירוש מראש העיר שמסתמא מוחל לו, וכן הוא בשואל ומשיב (קמא סימן קכ"ח), והביאו המשנה ברורה (שם סק"י), ושכן דעת הגאון בית מאיר, וכ"כ בשו"ת תועפות ראם (או"ח סימן או"ח סימן ל'), שלדעתו מנהגם של ישראל בעשיית סוכתם ברשות הרבים, תורה היא, וכן הוא ברש"י (סוכה ז.), והגאון מהר"ח אבולעפיא בספר עץ החיים (פרשת אמור), הביא ראיה להתיר מהפסוק (נחמיה ח טז), "ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סוכות איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלהים וברחוב שער המים וברחוב שער אפרים...וישב בסוכות...ותהי שמחה גדולה מאד", ומבואר שעשו סוכות ברחובות העיר, וכ"כ הגר"ש קלוגר בספר החיים והעלה שמותר לברך על סוכה זו, וכ"כ הגאון חוות יאיר במקור חיים (סימן תרל"ז עמ' שי"ד), וכן העלה הפרי מגדים (שם א"א סק"ב), והגרש"ז אורבך (בהליכות שלמה עמ' ק"ט) העיר, שבירושלים עוד בימי שלטון הטורקים קבלו רשות מאת המושלים על עשיית הסוכות ברשות הרבים, ואח"כ קבלו רשות בימי שלטון המנדט הבריטי, ואף כיום הזה יש על כך רשות מראשי העיר, אלא שיש להזהר ביותר שלא להפריע להילוך הרבים, עכת"ד, וכ"פ בחזו"ע (עמ' נ"ד).

גדריו בניית הסוכה המועדים יג

לעבור עם עגלת תאומים במדרכה ללא צורך לרדת לכביש, ואם לא עשה כן הרי זה כעושה סוכתו בקרקע גזולה שיוצא בה ידי חובתו בדיעבד, ואסור לברך עליה^{יג}.

פרק ג

דפנות הסוכה

א. הסוכה צריכה שתהא משלש דפנות^{יד} וכדי להדר במצוות סוכה, מצוה מן המובחר לעשותה מארבע דפנות^{יז} (ומ"מ

^{יד} שערי חג הסוכות (עמ' מ"ג והלאה), ע"ש שהאריך בפרטי הדין בזה. ^{יב} כן דרשו חז"ל (סוכה ו:), וכ"פ הטור והשו"ע (סימן ת"ל ס"א וב'). והלכה למשה מסיני שדי בשתיים כהלכתם ושלישית אפילו טפח, ובארו חז"ל שצריך להרחיק את הדופן של הטפח, פחות מג' טפחים אויר לאחת הדפנות, ולהשלים הדופן לז' טפחים ע"י צורת הפתח, כמבואר בשו"ע (שם סעיף ב').

^{יז} כ"כ השל"ה (מסכת סוכה אות ג') וז"ל "מצוה מן המובחר לעשותה ארבע מחיצות, לקיים "תשבו כעין תדורו", וכ"כ המהרי"ל (דיני סוכה), וכן הוא בתוספות (ר"ה כח:), והביא השל"ה (שם) שבתית סכה מרומז האופנים בבניית הסוכה: ס - היינו סוכה עם ד' דפנות. דרגה שלאחריו כ - סוכה עם ג' דפנות. ה - שתיים כהלכתם ושלישית אפילו טפח. ומרומז בעצם המלה סכה, שלמצוה מן המובחר צריך שיעשנה ד' דפנות שלמות כדוגמת האות הראשונה ס'. וכ"כ האחרונים: ספר בית השואבה, פרי מגדים (מש"ז סימן תרמ"ג סק"ד), החיי אדם (כלל קמ"ו ס"ג), ספר בני יששכר (מאמר צילא דמהימנותא אות י"ב) בשם החיד"א, אלף המגן (סימן תרכ"ו ס"א), דעל פי הסוד יש לעשות ד' דפנות, וכ"כ בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב סימן צ"ח).

ומאידך גיסא, ידוע מכמה צדיקי גדולי החסידות שהיו מקפידים לעשות הסוכה עם כל סוגי ההיתרים, לבוד, דופן עקומה, חבוט רמי, גוד אסיק ועוד, וכן נהג הרה"ק רבי יעקב יוסף - רבי ייבי מאוסטראה זי"ע, הובא בספר שבחי רבי ייבי, וכן מסופר על הצדיק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע, שבכל יום מימי השנה עסק בענייני סוכה, ועם כל זה סוכתו נעשית בצירוף כל הקולות שנאמרו בסוכה, כן הובא בספר י"ג אורות.

גדרי בניית הסוכה המועדים

עדיף שיעשה שלש דפנות שלמות, מארבע דפנות שאינם שלמות, כגון ע"י צורת הפתח לבוד וכדומה^(ז).

ב. שיעור דופן הסוכה הוא שבעה על שבעה טפחים (בריבוע 57 ס"מ אורך, על 57 ס"מ רוחב כשיעור הגר"ח נאה), ועשרה טפחים גובה (81 ס"מ כשיעור הגר"ח נאה), ופחות משיעור זה הסוכה פסולה^ח, וטוב להדר ולעשות כשיעור

י" כ"פ הרמ"א (סימן תר"ל ס"ה), שעדיף לעשות ג' מחיצות שלמות, מד' שאינן שלמות.

כ" לגבי שיעור הדפנות כן מבואר בגמרא (סוכה ג.) "שיעור הסוכה הוא שתהא מחזקת ראשו רובו ושלחנו", וכ"כ הרא"ש (סימן א'), והיינו ז' על ז' טפחים, דגברא באמתא יתיב (ואמה היא ו' טפחים) ושלחנו טפח, וכן הוא ברי"ף (דף יג.), וכ"כ הרמב"ם (פ"ד מסוכה ה"א), וכ"פ מרן השו"ע (סימן תרל"ד ס"א) "סוכה שאין בה שבעה על שבעה טפחים, פסולה", וכן הסכימו הפוסקים.

וכתבו הט"ז (שם סק"א), והמג"א (שם סק"א), שהשיעור הנ"ל הוא דוקא כשהסוכה בריבוע, אך אם היא ארוכה וצרה, אף שיש בה בשטחה שבעה על שבעה טפחים, הסוכה פסולה, כיון שאין יכול לישב בה ראשו ושלחנו בסוכה, ודלא כהב"ח (ר"ס תרל"ד), וכ"פ בשו"ת חכם צבי (סימן קמ"ב), וכ"כ עוד אחרונים, וכן העלה בחזו"ע (עמ' י"א).

ומש"כ שהשיעור הוא 57 ס"מ, כ"כ הגר"ח נאה בספרו שיעורי תורה (סימן א'), ואף שלפי החשבון יוצא 56 ס"מ ($56=8 \times 7$), שהרי הטפח הוא שמונה ס"מ, מ"מ בספרו שיעורי תורה (סימן ג' אות ל"ט), כתב להוסיף עוד ס"מ אחד לאורך וגובה הסוכה, כדי שלא יהיו הטפחים מצומצמים כ"כ, כיון ששיעוריהם מן התורה, כדק"ל (סוכה ה:), שהם הלכה למשה מסיני, וכן ראוי לעשות, וכן העלה בחזו"ע (עמ' ט').

ולגבי שיעור הגובה, כן הוא במשנה (סוכה ב.) "ושאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה", וכ"פ מרן השו"ע (סימן תרל"ג ס"ח), וכן הסכימו הפוסקים, ויש בזה כמה טעמים בראשונים. א. שלא חשיב סכך כיון שאין חלל תחתיו י' טפחים. ב. פחות מ' טפחים אינו נחשב למחיצה. ג. חלל כזה אינו ראוי לכלום. ועוד דהוי הלכה למשה מסיני, כמו שאמרו (סוכה ה:), "שיעורים חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני".

גדרי בניית הסוכה המועדים טו

החזון איש^{כט} (שיעור 70 ס"מ אורך על רוחב 70 ס"מ, וגובה 100 ס"מ).

ג. מותר לעשות את הדפנות מכל דבר העומד ברוח מצויה, כגון: ברזל, חבלים, קרשים, ארגזים, וכדומה, ואפילו שהם מהדברים הפסולים לסכך^ל (ומכל מקום אין לעשות דפנות הסוכה מדבר שמתייבש ונושר תוך שבעה, או מדבר שריחו רע שאין דעת האדם סובלתו^{לא}).

ד. לכתחילה טוב וראוי להדר ולעשות הדפנות שלמות מעצים או דיקטים שאינם זזים כלל ברוח מצויה, וכן נראה מהנסיון שכדאי מאד לעשות כן לצאת מהרבה חששות ותקלות^{לב}.

^{כט} חזו"ע (עמ' י' בהערה), שכן ראוי ממדת חסידות, ומהיות טוב אל תקרי רע. ^ל משנה (סוכה יב.), וכ"פ הטור והשו"ע (שם ס"א), שמשמעות הכתוב שמשם למדו שהסכך צריך יהא מדבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ, קאי אסכך דווקא, דדפנות לא איקרו סוכה. ואף שהב"ח (שם ס"א), כתב שבעל נפש יחוש לדעת הגהות אשירי בשם אור זרוע, שהדפנות יהיו מדבר שאינו מקבל טומאה, כתב ע"ז האליה רבה שכל האחרונים לא חששו לזה, וכ"פ בשו"ת יד אליהו (סימן ל"ג) שמבואר בכל הפוסקים שאין שם "סוכה" אלא על הסכך ולא על הדפנות, וכ"כ הברכי יוסף וכן עיקר, וכן העלה בחזו"ע (עמ' א'), ועיין בבה"ל (שם ד"ה כל הדברים).

^{לא} רמ"א (סימן תר"ל ס"א) בשם הר"ן, וכתב המשנ"ב (שם סק"ד) בשם הפרי מגדים, שדבר שריחו רע, אם הוא ריח שדעת האדם סובלתו בדיעבד שפיר דמי, אך אם הוא ריח שאין דעת האדם סובלתו הסוכה פסולה, ועיין עוד בילקוט יוסף (עמ' של"ד).

^{לב} כן כתב הרמ"א (סימן תר"ל ס"ה) וזה לשונו "ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלמות, כי אין הכל בקיאים בדין המחיצות", וביאר המ"ב (סקכ"ח) דרצונו לומר, שלא ע"י עצות של לבוד וצורת הפתח, ובהלכות של רבי יצחק גיאות ראיתי, שכתב

ה. אין לעשות הדפנות מסדינים בלבד או יריעות פלסטיק (יוטה) וכדומה, ואפילו שקושר אותם חזק מאד, מכל מקום קיים חשש רב שיתרופפו ע"י הרוח, וכל מחיצה (דופן) שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, אינה מחיצה^{לג}.

גם כן דלמצה מן המובחר בעינן שיהיה שלש דפנות הסוכה סתומות מכל רוחותיה, ולא יהא מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד".

וכן נראה, שהרי הסוכות העשויות מסדינים אינם חזקות, וכמה פעמים ראינו שהרוח העיפה אותם למרחקים, ואע"פ שעושים לבד, מכל מקום יש בזה הרבה עקולי ופשורי, ש"א שצריך לבד בד' דפנות, וכן צריך גם שתי וגם ערב, וכן המציאות מוכיחה שבמשך החג החבלים מתרופפים ע"י הילדים או הרוח, והסוכה נמצאת ללא דפנות, וצריך לחפש גוי כדי לתקן ביום טוב, ולכן הטוב שיעשה דפנות של עץ וכך יחסוך לעצמו הרבה בעיות, ובפרט שכן הוא מצות עשה דאורייתא, וראוי להחמיר ולהדר לכתחילה ככל האפשר.

^{לג} בגמרא סוכה (כד:): "אמר רב אחא בר יעקב, כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה" (פי' רש"י שהרוח מוליכה ומביאה), וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה (סוכה פ"ב כד:), והריטב"א (סוכה כד:), וכ"כ בחידושי הרא"ה והמאירי (שם), וכ"כ מרן בב"י (סימן שס"ג ס"ה, ושס"ב ס"א), וכ"פ המ"ב (סימן שס"ג סק"כ), וכן משמע מדברי מרן בב"י (סימן שט"ו), לענין אוהל (ולקוצר דעתי אין ראייה למעיין שם), וכ"כ המ"א והאחרונים (שם), וכאן בהלכות סוכה פסק מרן בזה"ל (סימן תר"ל ס"י) וז"ל "העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה, אם קשר וחזק אותם עד שלא תהיה רוח מצויה מנידה אותם, ומילא בין האוירים קש ותבן כדי שלא תניד אותם הרוח, כשרה", ומשמע שאם לא עשה כן פסולה, ופשט לשון הפוסקים מורה שכל נענוע ברוח מצויה פוסל הדפנות, וכן הוא לשון הרא"ה, וכן מורה מסתימת הפוסקים כאן.

כל קבל דנא הגאון חזון איש (עירובין סימן י"ג אות ו') כתב, שכל זה שהרוח מפזר באופן שהם מתרחקים ג' טפחים זה מזה ובטלה המחיצה לשעתה, ולכן פסולה אף בשעה שהם שקטים, אבל אם המחיצה חזקה באופן שאין הרוח יכולה לפזרה אלא שמתנודדת מעט לכאן ולכאן, שפיר היא מחיצה העומדת ברוח, עכת"ד (וכן הוא בקרית ספר להמבי"ט פ"ד מהלכות סוכה, ובתוספת שבת שס"ב סק"ג, וכן נוטה דעת הפמ"ג א"א ס"ס שס"ב). ומרן הגרע"י זצוק"ל בחזו"ע (עמ' ג' בהערה) העיר על דבריו, שמדברי כל הראשונים הנ"ל לא משמע כן, וכ"כ בספר קהלת יעקב

גדרי בניית הסוכה המועדים יז

ו. העושה סוכה מברזל ויריעות בד, עליו לדעת שיריעות הבד הם לא המחיצות המכשירות את הסוכה, אלא החבלים המתוחים מצד לצד לאורך הדפנות^{לז}, ולכן צריך

מקרלין (סוכה כד:), שצריך שלא ינידנה הרוח כלל, וביאר דבריו בספרו שו"ת משכנות יעקב (או"ח סימן כ"ג), וכן משמע מהשלחן גבוה (סימן תר"ל סקכ"ח), וכ"כ בשו"ת משנה הלכות (מה"ת סימן תקי"ב), שאין לעשות דפנות הסוכה מיריעות פלסטיק או סדינים שהולכות ובאות ברוח מצויה, דבכה"ג לא הוא מחיצה, וכ"כ בשו"ת יד אליהו (רגולר פסקים סימן כ"ד), וכן הוא בספר הערות להגרי"ש אלישיב למסכת סוכה (עמ' ק"ח), וכ"פ בספר הליכות שלמה (הלכות סוכה ע"מ צ"ז), שכל שעשה מחיצות הסוכה מיריעות בד וכדומה, והרוח מזיזה אותם אפילו מעט, פסולה.

ואף שבשו"ת אגרות משה (ח"ה סימן מ'), כתב שנדנוד קטן אינו כלום, מ"מ יש לחוש לדברי הפוסלים במצות עשה של תורה, ובמקום חשש ברכה לבטלה, וכן מוכח מדברי המ"ב (שם סקמ"ח), ובערוך השלחן (שם סקל"א), וכ"כ בשו"ת מהר"י שטייף (סימן רס"ה), וכן העלה מרן בחזו"ע (שם), ודחה בתוקף דברי שו"ת קנין תורה בהלכה (ח"ד סימן ע'), שהשיב על דבריו ונטה להקל בזה, שאינו נכון, ולכן להלכה סוכה העשויה מסדינים אף שהוא בנדנוד מעט פסולה, ואפילו קושרה מארבע רוחותיה אין להתיר, לפי שלפעמים מתנתקים ע"י הרוח, ואפילו עשה שני מחיצות כהוגן, ואחת מסדינים אין להתיר.

ונראה לענ"ד, שאף שלכתחילה צריך ללמד את הרבים שלא לבנות סוכה כזאת, וללמדם כיצד לערוך לבוד בדפנות, כמו שמצוי בסוכות ברזל בימינו, מכל מקום אדם שבא אל הוריו שאינם מדקדקים כ"כ, וראה שבנו כזאת סוכה, וכן כשיש עמך מישראל שבונים כזאת סוכה, ואם יעיר להם או יפסוק להם שהסוכה פסולה, יפגום במצות כבוד אב ואם, או יתבטלו ממצות סוכה לגמרי, ולכן הנח להם לישראל וכו', ומצינו שיש כמה מן הפוסקים שהקלו בזה: שו"ת שלמת חיים (סימן רנ"ג), שו"ת קנין תורה (שם), שו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן ע"ז), מועדים וזמנים (ח"א סימן פ"ד), שו"ת פאר עץ חיים (סימן י"ז), החזו"א וסיעתו (שם), וכן הביא בפסקי תשובות (ח"ה עמ' של"ח), שיש שלמדו זכות על אלו העושים סוכתם מסדינים וכו', כל שמחוברים היטב לד' צדדים ועשויים בחוזק רב לבל יתנתקו, וכה"ג לא גזרו. וכן העלה בנטעי גבריאל (סוכות פרק ח' ס"א) להתיר לעשות דפנות לכתחילה מבד עבה וקשה ע"י קשירה היטב.

י' ויש להסתפק ביריעות בד המושחלים בתוך הברזלים ועי"ז הבד אינו זו כלל, ואין חשש שמא יתנתקו, והנה יש שרצו לומר, שמכיון שהבדים חזקים ואינם יתנתקו

להיזהר בכל דיני לבוד בחבלים אלו, כפי שיתבאר בסעיף הבא.

ז. הרוצה לעשות דפנות הסוכה מחבלים וכדומה, כפי המצוי כיום בסוכות העשויות מבד (ודי לעשות בשלשה דפנות, וטוב להחמיר לעשות לד' דפנות^{לה}), צריך להיזהר בכמה פרטים העלולים לגרום פסול בסוכה:

כלל, וכן הבד לא זו כלל, אינו נחשב כדין הסדינים שקשורים לצידי הסוכה הנ"ל, וכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קס"ד), שאם עושה מחיצות מברזנט המחובר לעמודי הסוכה ע"י לולאות, באופן שאין לחוש לניתוק, יש להתיר לעשות כן, ובלבד שלא יתנדנד יותר מג' טפחים לכל צד, וכן הוא דעת הגר"מ לוי זצוק"ל בשו"ת תפילה למשה (ח"ז עמ' שצ"ז), וכן דעת הנאמן ס"ט שליט"א, אמנם נראה שלדעת מרן הגרע"י זצוק"ל הנ"ל, אין להתיר דעכ"פ מתנדנדים ע"י הרוח, ובספר הסוכה כהלכתה (להרב מרדכי אברהם ברוך שנת תשע"ח, עמ' כ"ט), הביא ששאל את הרב משה יוסף שליט"א מה דעת אביו הגרע"י זצוק"ל, ואמר שלא ראה ולא שמע מעולם שאביו הורה להתיר בכה"ג, וגם כשעושים רצועות לבוד צריך להיזהר שבמשך השנים מתרופפים וכשיש רוח מצויה הם מתנדנדים אנה ואנה, ולכן הורה לבד"ץ בית יוסף לעשות דפנות משתי וערב ממקלות דקים, שבזה אין לחוש לכלום, ע"ש.

לה הנה אף שדעת המ"א (ריש סימן תר"ל) והמשנ"ב (שם סק"ז), שסוכה הנעשית ע"י לבוד צריכה להיעשות בד' רוחותיה כיון שהיא סוכה קצת גרועה, ולא די בג' רוחות, וכל דופן צריכה להיות מינימום שבעה טפחים, וגם הדופן שבצד הפתח נחשבת לדופן, וכן ההלכה לבני אשכנז, מכל מקום דעת הב"י והכף החיים, וכן פסק בחזו"ע (עמ' ו'), שסוכה הנעשית ע"י לבוד, די שתעשה בג' רוחותיה כדין סוכה רגילה, וכן ההלכה מעיקר הדין לבני ספרד, אלא שראוי לחוש ולהחמיר במצוה דאורייתא פעם אחת בשנה לצאת ידי חובת כל השיטות, ומה גם שאין קושי לעשות כן, ולכן ישתדל לעשות גם את הדופן הרביעית מלבוד, ודי באורך שבעה טפחים, הליכות מועד (עמ' שי"ג).

אמנם יש להעיר, שכל זה כשאין יריעות של בד וכדומה, אמנם כשיש יריעות של בד, אזי גם לבני אשכנז די בלבוד בג' מחיצות, כי מעיקר הדין י"ל שדי ביריעות

גדרי בניית הסוכה המועדים יט

1. שהחבלים יהיו מתוחים חזק מאד, באופן שלא יזוזו ברוח מצויה^ל.

2. המרחק בין חבל לחבל צריך להיות פחות מ-24 ס"מ, דהיינו 20 ס"מ בין חבל לחבל (ובאופן זה גם אם החבלים יזוזו מעט לא תיפסל הדופן), שהם ארבעה חבלים שביניהם 20 ס"מ, ובסה"כ 81 ס"מ^ל, וכדאי להוסיף עוד חבל אחד למתוח החבלים לפחות עד גובה מטר אחד^ל (ואין שיעור לעובי החבלים, אלא רק לשיעור בין החבלים^ט).

לדעתם, ולבני ספרד אף שפוסלים יריעות, מ"מ מעיקר הדין די בג' מחיצות בלבד, וא"כ אין טעם להחמיר ולעשות לבוד בד' מחיצות, וכן נהוג עלמא.
^ל וכן"ל, שכל מחיצה שאינה עומדת בפני הרוח אינה מחיצה, ובפרט שבמשך השנים החבלים מתרופפים ונדים ברוח (אמנם אף שבנגיעה קלה עם היד, החבלים זזים, אינו נחשב שאינו עומד ברוח מצויה, אלא כל שיש רוח ואינו זז אנה ואנה כמו סדין די בזה, ויש הטועים בזה, וחושבים שאם לא עשה את הלבד מצינורות של ברזל או עץ אינו כשר, ואין כן הדבר, אלא כל שהחבלים מתוחים חזק, די בזה אף שהם זזים ע"י לחיצה ביד).

^ל כשיטת הגר"ח נאה (שיעורי תורה סימן א') שכל טפח הוא 8 ס"מ, ועשרה טפחים הוא 80 ס"מ, שכן הוא מעיקר הדין, ושכן דעת הרמב"ם ומרן השו"ע, וכ"כ הגאון מהרש"ם בדעת תורה (סימן ל"ה סקט"ז), הובא בדרכי תשובה (סימן נ"ח סק"ו), וכ"כ הרב אפריון שלמה הובא בדרכי תשובה (סימן נ"ח סק"ו), והביא עוד (סימן י"ט סק"ז), שכן מוכח בתשובת הרמ"ע מפאנו (סימן ג'), וכן העלה בחזו"ע (עמ' ט') ע"ש, ודלא כמש"כ בשו"ת אור לציון (ח"ב עמ' ח' אות ט'), שאע"פ שהעיקר כדעת מרן, מ"מ כל שאין שיעור חזו"א, אין לברך על סוכה כזאת, דליתא.

ודע שדי שהחבלים הם ערב (שוכבים), דהיינו לאורך הדופן, ואין צריך לעשות גם דפנות לרוחב הדופן, דהיינו שתי (עומדים), כן דעת המשנה ברורה (סימן תר"ל סק"ז), בשם המ"א, וכן העלה מרן בחזו"ע (עמ' ה' והלאה), ע"ש, ודלא כדעת החזו"א (סימן ע"ה) המצריך לעשות מחיצה משתי וערב ביחד, ע"ש.

^ל לחוש לשיטת החזון איש, הסובר שכל טפח הוא 10 ס"מ, ובסה"כ עשרה טפחים הם 100 ס"מ שהוא מטר אחד, וכדאי לעשות כן, משום שמצות סוכה היא מהתורה וראוי להחמיר בזה, וכ"כ בחזו"ע (עמ' י' בהערה), שמדת חסידות ומהיות טוב, טוב

גדרי בניית הסוכה המועדים

3. צריך לחשב את גובה הדפנות מקרקע הסוכה כלפי מעלה (ולא מקצה הדופן למעלה כלפי מטה^פ).

4. לבדוק מידי פעם שהחבלים לא התרופפו, וכן שלא נפלו מתחת לגובה הרצוי כנ"ל, אלא כל חבל מתוח ומונח במקומו (ובפרט כשילדים משחקים סביב הסוכה), ומומלץ להניח לטות עץ או צינורות ברזל שישמשו ל"לבוד", וכך יפתור הרבה בעיות^{מא}.

5. אין להעמיד הסכך על גבי הברזלים אלא יניח קרשים על הברזלים (לאורך או לרוחב הסוכה) ועליהם יניח את הסכך (עיי' להלן פרק ד' סעיף ז').

ח. זוו החבלים ממקומם ביום טוב או בשבת באופן שנפסלה הסוכה, מותר לומר לגוי לתקן הדפנות באופן שיסדר את החבלים של הלבוד במקומם הנכון (אולם לא ע"י מסמרים

להגביה את דפנות הסוכה למטר אחד לכל הפחות, ושבעים ס"מ לאורכה ורוחבה, ומהיות טוב אל תקרי רע. ע"ש.

^{לט} ולכן כשהחבלים עבים, כגון של 2.5 ס"מ, ומניח כל חבל לאחר 22.5 ס"מ, א"כ די בארבעה חבלים, שבסה"כ 100 ס"מ.

^מ שהרי כל שהדפנות רחוקות מן הארץ שלשה טפחים, אפילו שהדפנות גובהן יותר מעשרה טפחים פסולה, שהרי לא אמרינן גוד אחית אלא רק גוד אסיק, שהרי כל מחיצה שהגדיים בוקעים תחתיה אינה נחשבת למחיצה כלל, וכן מתבאר במשנה (סוכה טז.), וכ"כ הרמב"ם (פ"ד מהלכות סוכה ה"ד), וכ"פ הטור ושו"ע (סימן תר"ל ס"ט), חזו"ע (עמ' י"ב).

^{מא} וישנן סוכות שיש כבר סימונים בעמודים, היכן להניח את הברזל והחבלים, ולפעמים סימונים אלו אינם מדויקים, ויש מרווח של יותר מ 24 ס"מ בין הסימונים, ונמצא שאין כאן "לבוד".

גדרי בניית הסוכה המועדים כא

ואזיקונים וכדומה), כיון שאמירה לגוי באיסור דרבנן לצורך מצוה מותרת לכו"ע (שבות דשבות במקום מצוה)^{מב}.

ט. צריך שהדפנות יהיו מכוונות כנגד הסכך שמעליו, דהיינו שהדופן תהיה מונחת מתחת לסכך שמעליה, ואין צורך שהדפנות יהיו בגובה רב למעלה ויגעו בסכך, אלא יכולים להיות תחת הסכך במרחק רב וכנגד הסכך, ואע"פ שאינו מכוון ממש כנגד הסכך, אלא מרוחק ממנו פחות מ-24 ס"מ, הסוכה כשרה, אולם אם הסכך מרוחק מן הדופן 24 ס"מ ויותר, הסוכה פסולה^{מג}.

י. לכתחילה יש לעשות את הדפנות כראוי, ולאחר מכן יניח את הסכך, ואם העמיד את הסכך על ארבעה עמודים ולאחר מכן עשה את הדפנות כהלכתם, צריך לנענע את כל הסכך בפעם אחת כלפי מעלה לשם סיכוך, ובדיעבד שלא עשה כן, הסוכה כשרה ומותר לברך עליה, ולבני אשכנז הסוכה פסולה אף בדיעבד^{מד} (ופשוט שסוכה שדפנותיה

^{מב} פסקי תשובות (סימן תרכ"ו סק"י), ע"ש. הליכות מועד (עמ' שכ"ה) והוסיף, שאם אין גוי בנמצא, יכול להרים את הלבד בשינוי או ע"י שני בני אדם, כיון דקי"ל ששנים שעשאוה פטורים, והוי שבות דשבות במקום מצוה דמותר. ונראה לעניות דעתי, שאם נשאר חלק מן החבלים תקינים, ורק החבל העליון ירד למטה, שמותר להרים את החבל למעלה, דנמצא שהוא רק מוסיף על מחיצה המתרת, שהרבה פוסקים ס"ל דמותר, וכן הרבה ס"ל שאין אומרים לבוד להחמיר, א"כ יש כאן ס"ס להתיר, וכעין זה כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ד סימן כ"א), ועדיין צ"ע.

^{מג} משנה (סוכה טז), רמב"ם (פ"ד מהלכות סוכה ה"ד), וכ"פ טור ומרן השו"ע (סימן תר"ל ס"ט), חזו"ע (עמ' י"ב).

^{מד} הלבוש (סימן תרל"ח) פסל, כיון דהוי תעשה ולא מן העשוי, והב"ח השיג עליו וכתב שטעה בזה, אך חתנו הט"ז כתב להוכיח מדברי הלבוש לפסול אף בדיעבד, ושלא כדברי מר חמיו הב"ח, אולם מרן החיד"א בברכ"י (סימן תרל"ה סק"ב) כתב,

עשויות ע"י חוטים או קרשים שיש ביניהם פחות מג' טפחים, וכשרים מחמת לבוד, מותר להניח את הסכך אחר שנתן את החוטים או הקרשים אף שלא נתן את הבדמיה).

פרק ד

דיני הסכך

א. סכך כשר צריך שיהא בו שלשה תנאים מדאורייתא:

1. דבר שגידולו מן הארץ.

2. תלוש ולא מחובר לקרקע.

שהעיקר כדברי הב"ח, ודי לנו להיזהר לכתחילה בדבר חדש כזה אשר לא הוזכר בשום פוסק, אלא בהגהות מימוני, ואף הוא לא הזהיר אלא לכתחילה, וגם מרן השו"ע לא הזכיר חומרא זו, וכ"כ הגאון חוות יאיר, ובספר מטה אפרים (אלף המגן בקוטנ"א סימן תרכ"ו אות י'), וכ"כ בספר בית השואבה (דף עג:), ובספר מאמר מרדכי (סימן תרל"ה סק"ד), והגר"ח פלאג' בספר מועד לכל חי (סימן כ"א אות י"ב), וכ"כ השדי חמד (מערכת סוכה סימן ב' אות ב'), דבדיעבד יש לסמוך על מרן החיד"א וסיעתו ולהכשיר, וכן העלה בחזו"ע (עמ' ל"ח).

וכל זה לבני ספרד, אמנם לבני אשכנז נראה שרוב אחרוני אשכנז העלו להחמיר ולפסול בדיעבד כדעת הלבוש, כן דעת הט"ז, ואליה רבה, וביאור הגר"א, חיי אדם (כלל קמ"ו סל"ח), והמשנ"ב (סימן תרל"ה סק"ב), וכ"פ הבא"ח (פרשת האזינו ס"ב), והכף החיים (סקח"י), ולכן חובה עליו לנענע את כל הסכך מחדש, ואם לא נענע הסוכה פסולה.

ומה שכתבנו שלדעת המחמירים צריך להרים את כל הסכך משני צדדיו בבת אחת כל שהוא (ובסכך קיינעס צריכים לעמוד ארבעה בני אדם בארבע זוויות הסוכה ולהרים יחדיו את כל הסכך, כל שהוא), כן מבואר בשו"ע (סימן תרכ"ו ס"ב), ובמשנה ברורה (שם סקי"ח), ארחות רבינו (ח"ב עמ' רי"ד) בשם הסטייפלר, אור לציון (ח"ד עמ' קע"ו), הליכות מועד (עמ' שכ"ו).

מה הסוכה כהלכתה (עמ' כ"ד).

3. דבר שאינו ראוי לקבל טומאה.

ולכן צריך לסכך את הסוכה עם ענפי אילן תלושים וכיוצא בזה, ולא בכלי עץ, ברזל ופלסטיק וכדומה^מ.

ב. סכך הנקרא "סכך לנצח" העשוי מקני סוף ובמבוק וכדומה (וכן מחצלת העשויה מנסרי עץ "דיקט" דקים), כשרים לסכך בהם לכתחילה^מ (ולכתחילה ראוי להיזהר

^מ "חז"ל (סוכה יב.) למדו כן מן הכתוב (דברים ט יג) "חג הסוכות תעשה לך, שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך", כלומר מפסולת גורן ויקב, שהם קש ותבן וזמורות ואשכולות ריקנים מן הענבים וכל כיו"ב, וכן הביאו חז"ל מן הפסוק בנחמיה (ח' טו) "צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ, ועלי עץ שמן ועלי תמרים ועלי הדס" – עלי עץ עבות ללולב, ועלי הדס שוטה לסוכות. ולכן אסור לסכך את הסוכה בכל מיני מתכות שהרי אינם גידולם מן הארץ, וכן אין מסככים בעורות של בעלי חיים, ואע"פ שלא עיבדום שאינם ראויים לקבל טומאה, וכן אין מסככים בענפי אילן המחובר לקרקע, שאין לסכך אלא בדבר התלוש מן הקרקע, וכן אין מסככים בכל מיני אוכלים מפני שהם ראויים לקבל טומאה, וכן אין מסככים בכלים אפילו של עץ כיון שראויים לקבל טומאה, רמב"ם הלכות סוכה (פ"ה ה"א), וש"ע (סימן תרכ"ט ס"א).

כל האמור לעיל הוא מן התורה, אבל חכמים הוסיפו לפסול בכמה אופנים: א. שהסכך לא קיבל טומאה מעולם. ב. פשוטי כלי עץ רחבים, משום גזירת תקרה, וכן שלא יהא הסכך מנסרים רחבים ד' טפחים. ג. גזירת חבילה. ד. שלא יהא הסכך אגוד בחבילה, משום גזירת חבילה. ה. סכך המתייבש. ו. עלים הנושרים. ז. ריחו רע. ויתבאר להלן.

^מ במשנה סוכה (יט:) ובגמרא (שם) מבואר דהלכתא כרבנן, שמחצלת גדולה סתמא לסיכוך עומדת, וכ"פ מרן השו"ע (סימן תרכ"ט ס"ו) "מחצלת של קנים או של קש וגמי, אם היא קטנה סתמא עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה, אא"כ עשאה לסיכוך, ואם היא גדולה מסתמא עומדת לסיכוך ומסככים בה אא"כ עשאה לשכיבה". ולפ"ז המחצלת בנידון דידן נקראת מחצלת גדולה שסתמא עשויה לסיכוך, וכ"ש שאנו יודעים שנעשית למטרת סיכוך או גידור שאינה מקבלת טומאה, וראוי לסכך בה, ובפרט שבנידון שלנו ידוע שאינה עשויה לשכיבה כלל (מכיון שהקנים קשים), וממילא לכו"ע מותר לסכך בה, וכ"כ בשו"ת פעולת צדיק

ולבדוק שהקנים אינם שזורים ע"י חוטי ברזל או פלסטיק הפוסלים את הסכך, אלא רק ע"י חוט הכשר לסיכוך^{מח}).

(ח"ב סימן ס"ח), שבמקומותינו שאין עושים המחצלת לשכיבה בין גדולה ובין קטנה, שפיר דמי לעשותה לסיכוך, וכ"ש בנידון דידן שהיא כשיעור מחצלת גדולה, שסתמא לסיכוך וכמש"כ מרן השו"ע, כי לא ידוע לנו כלל שמנהג אנשי העיר לשכוב עליה, ולכו"ע כשרה לסיכוך, וכן העלה בשו"ת אז נדברו (ח"ב סימן ס"ו), ואף שהגרי"ש אלישיב זצוק"ל (שם) כתב לו להחמיר בזה, מכל מקום העיקר כהגר"ב זילבר, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן ע"ד), והגרש"ז אורבך זצוק"ל בספר הליכות שלמה (עמ' קכ"ח), וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב, וכ"כ בספר נטעי גבריא (פרק י"ז ס"ד), ובספר מציון אורה (או"ח סימן ו'), וכן העלה בחזון עובדיה (עמ' כ"ו והלאה), ובילקוט יוסף (עמ' כ"ב).

^{מח} הנה מעיקר הדין מחצלת העשויה לגידור ומחיצה כשרה לסיכוך, מכיון שאינה עשויה לישיבה, ואף שבסתמא עשויה לגידור, מכל מקום הכל תליא בדעת הקונה ובמחשבתו, וכדעת רבינו ישעיה מטראני, ואף שדעת הרא"ש (סוכה ספ"א) שהובאה בב"י, אינה כן, אלא הכל תליא במנהג המקום ואנשי העיר, מכל מקום מדברי מרן השו"ע משמע שהכל תלוי בדעת הקונה ובמחשבתו, וכ"כ האחרונים בדעת מרן, עיין בחזו"ע (שם), ולכן כיון שקנה את המחצלת על דעת סכך, ממילא אינה מקבלת טומאה.

פש לן לברורי מדין "מעמיד" שהרי מחצלאות אלו קשורים ע"י חוטי ברזל, והרי ידוע שדבר המקבל טומאה מהתורה אין להעמיד בו הסכך, ורק בדיעבד יש להקל בזה.

אמנם יש לומר, שחוטים אלו אינם מעמידים את הסכך, וזאת משום שהקנים הללו כבדים ואינם צריכים קשירה, וכל הקשירה נועדה לתפוס את החבילה בקלות, ואדרבא כשיש רוח היא מעיפה את כל הסכך מאשר אם היו מפורזים, ואין זה נקרא "מעמיד", וכ"כ בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן מ"ד), ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סימן קל"ז), וכ"כ בספר הסוכה (ח"א עמ' רל"ח), וכן האריך בזה בספר ילקוט יוסף (עמ' רצ"ב), וכן הביא בנטעי גבריא (פרק י"ז הלכה ט"ו) בשם שו"ת אמרי יושר (ח"ב סימן י'), ובשו"ת קנין תורה (ח"ד סימן ע"א). אמנם בספר הסוכה כהלכתה (עמ' פ'), לאחר שהביא דברי הפוסקים הנ"ל, ציין שראה בספר מעין אומר (ח"ג הלכות סוכה) שכתב דדעת מרן הגרע"י זצוק"ל שיש להחמיר ולא לסכך בזה, ע"ש.

גדרי בניית הסוכה המועדים כה

ג. אין לסכך לכתחילה בענפי אילן שיש בו ריח רע או שהעלים שלו נושרים, מחשש שמא ינשרו העלים לתוך הסוכה, או שיהיה ריחה רע, ויאלץ לצאת מהסוכה^{מט}.

ד. כשמסכך בענפים המרובים בעלים, יש להיזהר שהעלים עלולים להתייבש במשך החג ולא יהיה מספיק צל בסוכה, וקיים חשש שחמתה תהיה מרובה מצילתה, ותיפסל (ואם ודאי העלים יתייבשו תוך שבעת ימי החג, הרי סכך זה פסול, ואין לסכך בו כלל, אע"פ שעתה צלחה מרובה מחמתה^נ).

ה. הסוכה צריכה להיות תחת כיפת השמים, ולא תחת גג או סככה העשויה לצל, או מתחת לעץ (אף אם הם גבוהים הרבה מעל הסוכה), ויש להיזהר ולבדוק מעל שטח הסוכה אם הוא תחת אחד מהדברים הפוסלים את הסוכה כנ"ל, אך אם חלקה תחת גג וכדומה וחלקה תחת כיפת השמים, יש לשאול רב כיצד ניתן להכשירה^{נא}.

^{מט} טור ושו"ע (סימן תרכ"ט סעיף י"ד), חזו"ע (עמ' ל').

^י כן מבואר בגמרא (סוכה יג:): "דכיון דלכי יבשי פרכי ונפלי, כמאן דליתנהו דמי", כלומר שיש לדון אותו למפרע כאילו כבר נתייבש עכשיו, ונמצא שיושב בסוכה פסולה שחמתה מרובה מצלתה, וכ"פ מרן השו"ע (סימן תרל"ט סעיף י"ב), חזו"ע (שם).

^{נא} גמרא סוכה (ט:): "תנו רבנן, בסוכות תשבו, ולא בסוכה שתחת הסוכה ובסוכה שתחת האילן, ולא בסוכה שבתוך הבית", דכתיב בסכת, ללא ו', משמע שישב תחת סוכה אחת ולא שתיים, וכתב הטור (סימן תרכ"ו) וז"ל "מקום הראוי, שיעשנה תחת אויר השמים", וכ"כ הב"י (שם) וציינו הרמ"א (שם ס"א), וכן הסכימו הפוסקים, וכן כתב בחזו"ע (עמ' י"א), שיש להזהיר את ההמון שישגיחו שלא יעשו את הסוכה תחת גזוזטרה או מפרסת, שסוכה כזו פסולה בהחלט, וע"ש מה שביאר כיצד ניתן להכשיר סוכה שחלקה נמצאת במרפסת תחת הגג, וחלקה תחת כיפת השמים, ע"ש.

ו. בנה סוכה כשרה מתחת האילן או מתחת סככה של פלסטיק וכיו"ב, ולאחר מכן הוריד את האילן או הסככה הפסולה, הסוכה כשרה ואין בזה משום "תעשה - ולא מן העשוי", ואם הסוכה הייתה תחת גגון או צילייה שנועדו לפתיחה ולסגירה, יש מחמירים שצריך לנענע הסכך, ובדיעבד יש להתיר, ומותר אף לברך על סוכה כזאת²².

ז. צריך שהסכך יסכך את כל הסוכה ללא הפסק אויר החוצה את כל הסוכה מצד לצד, דוגמא מעשית המצויה בשעה שרוח חזקה נושבת ומזיזה את הסכך ממקומו, באופן שהתרחקו שתי המחצלות הפרוסות לאורך הסוכה לכל אורך הסוכה במרחק 24 ס"מ ויותר, הדין הוא שאסור לאכול ולישן תחת אויר זה, ועוד שאם סוכה זו רק עם שלוש דפנות והאויר חוצה אותה לשתיים לאורך כל הסוכה, כך שנמצא שיש כאן שתי סוכות עם שתי דפנות

²² כן פסק מרן השו"ע (סימן תרכ"ו ס"ב), שכל שעשה סוכה כשרה תחת האילן או בתוך הבית, והסיר אח"כ את האילן או את הרעפים, הסוכה כשרה, ואין בזה משום "תעשה - ולא מן העשוי", והבית יוסף הביא שכ"כ כמה ראשונים, וכ"כ המאירי (סוכה ג:), שכל שהסכך נעשה כתקנו מחמת עצמו לשם סוכה, ואח"כ עושה מעשה להכשיר פסול הבא לו מצד אחר, אע"פ שאינו עושה מעשה בגוף הסכך, אין בו משום "תעשה - ולא מן העשוי", וכ"פ בחזו"ע (עמ' לג).

אמנם יש מן האחרונים שחילקו בזה בין גג או אילן, לבין גגון (שלאק) שנועד לפתוח ולסגור, שהרי הפתיחה לא מקרי מעשה גמור, והוי הסכך תעשה ולא מן העשוי, וצריך לנענע הסכך, וכ"כ המגן אברהם (סק"ז), שו"ע הרב (סי"ח), ביכורי יעקב (סק"ט), ומטה אפרים (סימן תרכ"ה סכ"ט), וכ"פ המ"ב (סימן תרכ"ו סק"י"ח), אמנם בדיעבד מודו דכשר, ואם לא זכרו לנענע הסכך עד ליל יו"ט, יש לסמוך ולהתיר אפילו לדעת המחמירים, ואפשר לברך "לישב בסוכה", כ"כ בנטעי גבריאל (פרק ב' ס"י).

גדרי בניית הסוכה המועדים כז

בלבד, ואין הכשר סוכה – שלשה דפנות בכל צד – ולכן הסוכה פסולה^ג.

ח. צריך שהדבר "המעמיד" את הסכך שלא יפול, יהיה מדבר שאינו מקבל טומאה וכשר לסיכוך, כגון קרשים (לטות) וכדומה^{יד} (לאורך או לרוחב הסוכה, ולא רק ע"ג מסגרת הברזל סביב בלבד^{נה}), ואע"פ שהסכך נוגע בברזל

^א בשו"ע נפסק (סימן תרל"ב ס"א), שאויר פוסל בשלשה טפחים בין באמצע ובין מן הצד, וכל זה דוקא באויר שהולך על פני כל אורך הסוכה, כך שהוא מחלק את הסוכה לשתיים, ואם יש רק שלשה דפנות מסביב, נמצא שאין עתה ג' דפנות לשתי הסוכות, אך אם אינו הולך באורך כל הסוכה, אזי אם יש שלשה על שלשה טפחים אויר, אסור לאכול ולישן תחתיו, ואם לאו מותר, ולכן אין נזהרים מלישן תחת הנקבים של סכך הסוכה, כ"כ התוס' (סוכה יט.), וכ"פ בחזו"ע (עמ' ס"ח).

^ב מרן בשו"ע (ס"ס תר"ל) פסק, שמותר להעמיד הסכך בדבר שמקבל טומאה, כדעת הרי"ף והרא"ש שפסקו כרבנן דר' יהודה, ושכ"פ עוד כמה ראשונים, וכ"כ הראב"יה (סימן תרל"א), והתרומת הדשן (סימן צ"א), וכן פירש במ"ב (סקנ"ט) דברי מרן השו"ע, שאע"פ שמעמיד הסוכה בדבר המקבל טומאה לא אכפת לו, שהאיסור נאמר רק על הסכך ולא על הדפנות, וכ"כ עוד אחרונים. אמנם להלכה לכתחילה יש לחשוש לדעת הרמב"ם והר"ן, שלא להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, וזאת משום גזרה שמא יבוא לסכך בו, וכ"פ בחזו"ע (עמ' מ"ד), ובשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קנ"א).

^ג כן דעת הגרש"ז אוירבך זצוק"ל (הליכות שלמה עמ' קל"ד), וכן דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל הובא בספר שבות יצחק (ח"ג עמ' ס"א), וכ"כ במקראי קודש (ח"א סימן כ"א), הובא בספר הסוכה הנד"מ (ח"א עמ' רכ"ב), שכדי שיקרא מעמיד דמעמיד, צריך שגם מעמיד השני משתתף בפעולת העמדת הסכך, דהיינו שאם יטול המעמיד השני הסכך יפול לארץ, כגון שיעמיד הקורות על המסגרת מצד לצד, שאם ינטל העץ יפול הסכך, משא"כ אם מניח הקורה לרוחב המסגרת, אם ינטל העץ הסכך לא יפול אלא יעמוד על הברזל מתחתיו, ובאופן כזה נחשב למעמיד עצמו (וק"ק, דאם היה סוכה קטנה מאד, גם אם יעשה באופן זה, לא יועיל כלום, וצ"ע).

אמנם מדברי מרן בחזו"ע (עמ' מ"ו), משמע שלא חשש לכל זה, וכתב שדי בזה שיניח נסר ע"ג צינורות הברזל מארבע רוחות הסוכה, ובזה שהסכך יינתן על הנסר, הוי מעמיד דמעמיד ושרי (ע"ש בהערה), שהרי כל ענין של מעמיד הוא חומרא. וכן

גדרי בניית הסוכה המועדים

הסוכה כשרה, מכיון שהסכך רק נוגע ואינו נשען על הברזל, אלא על הקרשים^י, ובדיעבד כשהניח הסכך על מעמיד מקבל טומאה, הסוכה כשרה^{יז}.

ט. מותר להעמיד הסכך על כותל אבנים (אע"פ שפסול לסיכוך), משום שלא שכיח שיסכך בהם^{יח}, אמנם דבר המחובר לקרקע שהדרך לסכך בו, כגון מסגרת של גגון העשוי ממתכת, יש בו משום מעמיד^{יט}.

י. כשהברזל אינו מעמיד את הסכך אלא מעמיד את המעמיד, כגון שהברזל מעמיד את הקרש, והקרש מעמיד את הסכך, הסוכה כשרה^פ.

מצאתי בספר חוקים להורותם (עמ' קצ"ז) ששמע מפי הגאון משה שאול קליין שליט"א, שאין זה נחשב לאיסור מעמיד, כיון שעיקר טעם מעמיד הוא משום גזירה שלא יסכך בו, ולכן בזה שעושה היכר שמניח בין הסכך להמעמיד המקב"ט איזה דבר שכשר לסכך בו, שפיר הוי היכר בכך, ועיין עוד בילקוט יוסף (עמ' רכ"ח), מה שהעיר בזה.

^{יז} ויש מן דלת העם החושבים שאסור שהסכך יגע בברזל, ואינו נכון שאין כאן הדין משום נגיעה בטומאה וכיו"ב, אלא מהו המעמיד את הסכך.
^{יח} כנ"ל (הערה נ"ד).

^{יח} ריטב"א (סוכה יא:; כא:), ר"ן (שם), משנה ברורה (סימן תרכ"ט סק"ב), והחזון איש (סימן קמ"ג סק"ב ד"ה ולסמוך), והוסיף, שאפילו נותן חוטי ברזל בתוך הכותל, לית לן בה, כיון שעיקר הכותל הוא של אבנים ועפר וטיט, וגם הברזל אינו נראה, וגם הכותל עומד בעצמו, ואין הברזל רק לחזק שלא יפול ע"י הכאה ותנועה.
^{יט} שו"ת מנחת יצחק (ח"ד סימן מ"ה).

^פ כן נלמד ממש"כ מרן בשו"ע (סימן תרכ"ט ס"ח), שמותר לחבר כלונסות הסוכה במסמרות של ברזל, או לקשור אותם בבלאות (בגדים בלויים) שמקבלים טומאה, ואין קפידא בזה משום שאין הסכך נשען על הברזל דהוי מעמיד, א"כ הו"ל המסמרות מעמיד דמעמיד דשרי אליבא דכו"ע, וכ"כ הביכורי יעקב (שם סקט"ו),

גדרי בניית הסוכה המועדים כט

יא. המסכך ב"סכך לנצח", צריך לשים לב שפעמים רבות עלול הסכך ליפול בימי החג ע"י רוח המצויה באותו מקום, ולכן עליו לקשור את הסכך היטב באופן המותר, ורק אז סוכתו כשרה, ואע"פ שכעת בשעת בניית הסוכה הסכך עומד על תילו, מכל מקום אם ידוע שבשעות הערב בתקופה זו מצויה רוח חזקה העלולה להעיף את הסכך, הסוכה פסולה גם אם עתה הסכך במקומו כראוי, ולכן

הפרי מגדים (שם א"א סק"ט), המשנה ברורה (שם סקכ"ו), בשם המג"א והגר"א, ובגדי ישע (סק"ח).

והחזון איש (סימן קמ"ג אות ב'), האריך לחלוק על פסק מרן השו"ע ועל המג"א והגר"א, והעלה שיש להחמיר שלא לקבוע מסמרים בכלונסאות, או בברגים של ברזל, שהסכך שנסמך על דבר המקבל טומאה, נעשה סכך פסול, וחברו הנסמך עליו, הוא כדין הנסמך על דבר שאין לסכך בו, ע"כ, ולדעתו שרק אם הדבר המקבל טומאה משמש כקרקע, מותר להעמיד עליו (ולכן אלו החוששים לשיטה זו עושים סוכה מעץ בלבד, וגם את הברגים והחיבורים עושים מעץ).

אולם מרן הגרע"י זצוק"ל בחזו"ע (עמ' מ"ו בהערה) העיר, שחומרא יתירא החמיר כנגד כל הפוסקים, שהרי מעיקר הדין הסכימו מרן השו"ע והאחרונים, שאפילו במעמיד בלבד, הסוכה כשרה, וגם המחמירים במעמיד אינו פסול ב"עצם" כלל, אלא דס"ל שהוא מטעם גזירה שמא יבוא לסכך בדבר המקבל טומאה, כמש"כ הראב"ד והרא"ה והריטב"א, והמכתם, א"כ הבו דלא לסיף עלה לאסור במעמיד דמעמיד, דהוי גזרה לגזרה ולא חיישינן, וכן מוכח מדברי המאירי (סוכה כג.). וכ"כ בחידושי הר"ן (סוכה כב:), וכ"כ להדיא הריטב"א (סוכה כא: ד"ה אחד אמר), דבמעמיד דמעמיד לא חיישינן כלל, ע"ש, וכ"כ בשו"ע הרב (סימן תרכ"ט סעיף י"ב), וכ"כ החיי אדם והערוך השלחן, וכ"פ הגרי"ח בשו"ת רב פעלים (ח"ב סימן ס"ה), וכן דעת כל האחרונים, והחזון איש יחידאה הוא בחומרא זו, ולית דחש להא, וכ"פ בשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סימן קכ"ז), ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סימן ס' אות ב'), והליכות שלמה (עמ' קל"ה), שו"ת אור לציון (ח"א סימן מ"א, וח"ד עמ' קנ"ב בהערות), מועדים וזמנים (ח"א סימן פ"ב), וכן האריך בילקוט יוסף (עמ' רכ"ט), לחזק פסק זה, ושכן עיקר.

חובה עליו לקשור הסכך היטב היטב^א (ואם הסכך כבד ואינו מט ליפול ברוח מצויה, כגון קני סוף עבים או ענפי תמר וכדומה, הסכך כשר וא"צ לקשרו).

יב. מותר לקשור לכתחילה את הסכך בחוטי פשתן הנקראים "חוטי שמשון", וכן חוטי סיב וגמי שאינם מעובדים^ב (ואם החוטים נטו או נארגו, יש שהחמירו בזה^ג).

יג. לכתחילה אין לקשור את הסכך לקרשים ע"י "אזיקונים"^ד, אלא אם כן הסכך עומד ברוח מצויה גם

^א גמרא (סוכה כג.), וכ"פ מרן בשו"ע (סימן תרכ"ח) וז"ל "העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה, אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה, אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה, אפילו אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים כשרה", ומצינו עוד בגמרא (שם כד:) "כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה", ופי' רש"י שהרוח מוליכה ומביאה, והאור לציון (ח"ד עמ' קס"ה בהערות) כתב, שגדר רוח מצויה הוא רוח רגיל ביום שאינו חורפי, ורוח שאינה מצויה היינו כעין רוח סערה, והוסיף שבארצות שהרוח המצויה שם חזקה הרבה יותר מהרוח המצויה בארץ ישראל, יש לדון כל מקום לפי הרוח המצויה בו. ומי שעשה סוכה במקום שלא תעמוד כלל בפני רוח מצויה, הסוכה פסולה אף שכעת אין שם רוחות כלל, וכ"פ בשו"ע הרב (סימן תרכ"ח ס"ד) מכיון שאיננה נחשבת ל"דירה" כלל, וכ"כ כף החיים (שם סק"ז).

^ב מפני שכל אלו מקבלים טומאה מדרבנן, ובזה לא שייך גזירת "מעמיד", וכן משמע מדברי הריטב"א (סוכה יא:), וכ"כ הגר"א (ריש סימן ת"ל), ובחזו"ע (עמ' כ"ה), ובעמ' ל' בהערה), ולכן אף אם קשר בחוץ חוטי כותנה או צמר גפן בצורת שתי וערב, והניח הסכך עליו, הסוכה כשרה לכתחילה, וכן חוט שנעשה מסיב צמחי, או מצמר גפן.

^ג עיין שער הציון (סימן תרכ"ט אות כ').

^ד הנה בשו"ת אבני ישפה (או"ח סימן ק"כ ס"א) כתב, שאסור לקשור הסכך בחוטי ניילון או באזיקונים, משום שכל דבר שפסול לסכך בו מהתורה, אסור לכתחילה לקשור עמו את הסכך, גזירה שמא יבוא לסכך בו (ואזיקון העשוי מפלסטיק, הלא אינו גידולי קרקע ופסול לסכך בו מן התורה, ואע"פ שיש אומרים שמקבל טומאה מדרבנן, ואין בזה איסור מעמיד. מכל מקום פסול מטעם אחר

גדרי בניית הסוכה המועדים לא

ללא האזיקונים, ורוצה לקשור את הסכך על מנת שלא יעוף ברוח חזקה שאינה מצויה בדרך כלל (וכן מותר לקשור את הקרשים שמניח על מסגרת הברזל עם אזיקונים)^{סה}.

וכן אם קשר את הקשירות העיקריות בחוטי פשתן כדי שיעמוד הסכך ברוח מצויה, יכול להמשיך ולחזק את הסכך באזיקונים שמא תבוא רוח חזקה שאינה מצויה.

אמנם בדיעבד אם נכנס לסוכה הקשורה באזיקונים, יצא ידי חובתו ומברך ברכת לישיב בסוכה (ולכן אם הולך לבקר אצל הוריו שאינם שומרים תורה ומצוות, וכן כשרואה את

שאינו גידולי קרקע כנ"ל), והובא להלכה בספר הסוכה (שם עמ' רל"ז), ובספר שערי חג הסוכות (עמ' נ"ז), וכ"כ חוט שני (סוכות עמ' ר"ח), פסקי תשובות (עמ' שכ"ח), נטעי גבריא (סוכות פרק י"ז סעיף י"ג), והליכות מועד (עמ' ש"ג). אמנם יש שכתבו להתיר באזיקונים, כ"כ בילקוט יוסף (סוכה מהדורת תשע"ו עמ' רכ"ב), מטעם שהוא מקבל טומאה מדרבנן, ולא גזרינן גזירה לגזירה, וכן הביא בספר הסוכה כהלכתה (עמ' ק"ח) עדות משמשו של מרן הגרע"י זצוק"ל הרב צבי חקק שיחי', ששאל את מרן האם אפשר לקשור הסכך באזיקונים, ואמר לו שאין לחוש בזה כלל, והדבר מותר לכתחילה.

אמנם יש להעיר, שאין הנדון משום קבלת טומאה, אלא משום הפסול לסכך בו, שחומר פלסטיק פסול מן התורה לסכך בו, וכיון שכך אם יעמיד בו את הסכך, שמא יבוא לסכך בו, והראיה שהדרך לסכך פרגולות בפלסטיק הנקרא "סנטף", והוי שפיר גזירה מדרבנן (ואולי י"ל, שעיקר הגזירה היתה על דבר המקבל טומאה, ולא על פסול של גדולו מן הארץ, וצ"ע).

^{סה} חזו"א (סימן קמ"ג סק"ב), שכל שהסכך עומד מאליו והמעמיד רק מחזקו אין לחשוש, וה"ה אם עומד הסכך היטב ע"י מעמיד כשר, והמעמיד הפסול רק מחזקו שאין לחשוש, כ"כ בהליכות מועד (עמ' ש"ו), והוסיף, שכמו כן אם לא ידע את ההלכה ותפס את הסכך באזיקונים, אין חובה להוציא את כל האזיקונים, אלא יכול להשאירם ובנוסף להם יקשור את הסכך בחוטי פשתן, באופן שיכול לעמוד ברוח מצויה גם ללא האזיקונים, ע"ש.

שכניו שהסוכה קשורה באזיקונים, אין להעיר להם, ויסמוך על הפוסקים המתירים^ט).

יד. ישנן אפשרויות נוספות לחזק את הסכך שלא יעוף ברוח מצויה, וזאת ע"י חוט מיוחד הכשר לסיכוך, או ע"י שיניח קרשים או סכך כבד על גביו, או שלאחר שהניח את הסכך על גבי קרשים, אזי מעל הסכך יניח קרש נוסף כנגד הקרש שתחתיו, ויהדק שניהם ע"י אזיקון וכדומה^{טז} (דהיינו כמו סנדוויץ').

טו. נפל כל הסכך מעל הסוכה ביום טוב או בשבת חול המועד ונפסלה הסוכה, בשעת הדחק כשיש לו צער ואין לו סוכה אחרת, מותר לומר לגוי להניח את הסכך בחזרה^{טז} (ואם נפל רק חלק מהסכך, ואין בנמצא גוי, יש מתירים להוסיף ולסכך את מה שחסר^{טז}).

^ט הליכות מועד (עמ' דש) ע"ש. והוסיף, שיש שרצו לטעון ולהכשיר מטעם שסכך הקיינעס מורכב מהרבה יחידות נפרדות, וכשקושר באזיקונים מספר יחידות בודדות של קנים בארבע פינות הסכך, א"כ רק אלו נחשבים למעמיד הפסול, ואת שאר יחידות הקנים שבקיינעס יש להתיר מדין מעמיד דמעמיד, שהרי האזיקון תופס את החיצונות, והם תופסים את הפנימיות, ולפ"ז אין שום בעיה בקשירת האזיקונים, וכך שמעתי מפי הרה"ג גדעון בן משה שליט"א, אמנם בהליכות מועד (עמ' ש"ג), בהערה דחה והעלה שכל הקיינעס נחשב כיחידה אחת, ע"ש.

^{טז} פשוט, דאז כבר נחשב האזיקון למעמיד דמעמיד, ודו"ק.

^{טז} דעת הפרי מגדים (סימן שט"ו א"א סק"א), שהחזרת הסכך למקומו להכשיר הסוכה יש בה איסור תורה, וע"י אמירה לגוי הו"ל שבות אחת במקום מצוה דלא שרינן, אמנם בשו"ת עטרת חכמים (או"ח סימן ו'), תמה על זה, שמכיון שאין לו חיבור בטיט, אלא רק הנחה בעלמא, אין להעלות על הדעת שיהיה על זה שם בנין מדאורייתא, וממילא כשעושה כן ע"י גוי, הו"ל שבות דשבות במקום מצוה דשרי, וצריך גם דעת בעל העיטור, שמתיר שבות במקום מצוה, וכ"כ בשו"ת חבלים בנעימים (ח"ג או"ח סימן ל'), שאין ספק שבהנחת הסכך על גג הסוכה בשבת או

גדרי בניית הסוכה המועדים ל

טו. אין לסכך הסוכה בקורות רחבות ד' טפחים (32 ס"מ), אך מותר להעמיד בהם את הסכך, והמנהג שלא לסכך בנסרים מרוחב טפח ומעלה, אולם קרשים דקים פחות מטפח הנקראים (פלפונים, לטות, וה"ה קנים מ"במבוק"), מותר לסכך בהם לכתחילה^ט (אמנם בכדי שלא יהיה ריווח בין הנסרים, יש ליתן ברוחב הנסרים ענפי אילן^{צא}).

ביום טוב, אין בה איסור אלא מדרבנן, כיון שאינה אלא עראי, שהלכה רווחת בידינו סוכה דירת עראי בעינן, ולפ"ז ע"י אמירה לגוי הו"ל שבות דשבות במקום מצוה, שפסק מרן השו"ע (סימן ש"ז) שמותר, והרמ"א הביא שיטת בעל העיטור, שמותר אפילו שבות אחת במקום מצוה, ומצאנו לו כמה פוסקים שכתבו כן, ולפ"ז יש כאן ס"ס להקל, שמא החזרת הסכך, הוי אהל עראי ומדרבנן, וא"כ הוי שבות דשבות במקום מצוה שמותר, ואת"ל שיש בזה איסור תורה שמא הלכה כבה"ג ובעל העיטור, דשרינן שבות במקום מצוה, וכן העלה בחזו"ע (עמ' מ"ח) והוסיף, שאם אפשר טוב לעשות הדבר ע"י שיאמר לגוי שיאמר לגוי אחר, שיש להקל בזה יותר, ואם אפשר ע"י רמז עדיף טפי.

ס כשנפל חלק מהסכך בחג או בשבת ונשאר טפח בגג, דנו הפוסקים האם מותר להוסיף על אוהל עראי, דעת השואל ומשיב (רביעאה ח"ג סימן כ"ה), לאסור משום שכל שכל מה שהתרנו הוא רק תוספת מחיצה המתרת, ולא באהל עראי המתיר, וכ"כ המשנה ברורה (סימן תרל"ז סק"א), וכ"כ השמירת שבת כהלכתה (ח"ג עמ' מ"ב), ועיין בפסק"ת (שבת ח"ב עמ' של"ח), שהעלה להתיר ע"י גוי.

אולם בארחות שבת (עמ' שי"ג), ובשו"ת מגידות (סימן ק"ט) הקלו בזה, וכן העלה בחזו"ע (שבת ח"ג עמ' ש'), שהעיקר להקל בזה ומותר להוסיף על הסכך, וכך אמר הגרש"ז אורבך זצוק"ל, שלפי דברי מהר"ם שמותר להוסיף על מחיצה המתרת, הוא הדין שמותר להוסיף על הסכך תוספת אהל ולהכשיר את הסוכה.

ט חכמים אסרו לסכך בנסרים שיש ברוחבן ארבע טפחים, משום גזרת תקרה, אמנם אם אין ברוחבן ארבעה טפחים כשרים, ואפילו הם משופים שדומים לכלים, ומכל מקום נהגו שלא לסכך בהם כלל, כן מבואר בגמרא (סוכה יד.) ובפ"י רש"י, וכ"פ בשו"ע (סימן תרכ"ט סעיף י"ח), ובזמן הזה פשט המנהג פה עיר הקודש ירושלים לסכך בנסרים דקים שאין בהן רוחב טפח, וזאת מפני שאין עושים מהם תקרה, וכ"כ בספר הסוכה השלם (מילואים לפ"ח אות מ"ט), שהגר"ח זוננפלד זצוק"ל, והגאון בעל האדרת, והגרצ"פ זצוק"ל סיככו בפלפונים, והיה נחשב לסכך מהודר ללא

טז. מותר לסכך את הסוכה בענפי דקל "וושנגטון" (שעליו נפתחים כעין מניפה) שרחבים ד' טפחים, ואין לחוש בזה מטעם "גזירת תקרה" עב.

יז. מותר לעשות הסוכה תחת חבלי כביסה, גם אם אין ביניהם ריוח של ג' טפחים, דלא אמרינן לבוד להחמיר, אולם יש להיזהר שלא יתלו כביסה בחבלים כדי שלא ישבו תחת סכך פסול הפוסל בארבעה טפחים"ג (ומצד דין "בין אדם

שום חשש ופקפוק, ונתקבל עד ימינו אנו לסכך בזה, וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו או"ח סימן מ"ט), ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט"ו סימן כ"ח אות ב'), וכ"פ הגרש"ז אורבך זצוק"ל בהליכות שלמה (עמ' קכ"ו), שו"ת אז נדברו (חי"ב עמ' פ'), שו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קנ"ח), וכן העלה בחזו"ע (עמ' ל"א).

ע" חזו"ע (עמ' ל'), ובספר הסוכה כהלכתה (עמ' קכ"ב) כתב, שכן היה מנהגו של מרן הגרע"י זצוק"ל לסכך שנים רבות בפלפונים אלו, והיה דואג שלא יהיה ריוח בין הפלפונים ולכן היה מצמידם אחד לשני, וכן היה מבקש שיתנו ענפי דקל מעל הפלפונים, והוסיף (שם), שאמנם פלפונים העשויים מסיבית (נסורת עצים דבוקה יחד), או מסנדוויץ' (פלטות מעץ הדבוקים יחד), או מפנל (שורות עצים דקים מצופים מעצים בשני צדדיו), מן הראוי להחמיר שלא לסכך בזה לכתחילה, ושכ"כ בשו"ת אבני ישפה (סימן ק"כ), משום שהדבק שמחזיק את פסי העץ הדקים אחד עם השני, הוא בכלל איסור מעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, וכדין המעמיד הנ"ל, ושכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קנ"ח בהערה), ע"ש.

ע" בשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קנ"ט בהערה) כתב להחמיר שלא לסכך בענפי דקל אלו, כיון שהעלים רחבים הם בכלל גזירת תקרה, ואע"פ שהם פסולת גורן ויקב, אולם מצינו לרוב האחרונים שכתבו להקל בזה הלא המה: מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל (הובא באשרי האיש מועדים עמ' קס"ו), וטעמו כיון שהם עלים ולא קרשים לא גזרו ביה, וכן הסכים בחוט שני (סוכות פ"ו עמ' רט"ו), משום שאין דרך לעשות מהם תקרה כלל, וכ"כ הגרש"ז אורבך זצוק"ל (הליכות שלמה סוכות עמ' ק"ל), ובספר ילקוט יוסף (עמ' רפ"ד), ובספר הסוכה כהלכתה (עמ' קכ"ד).

ע" כן מצינו לרש"י בסוכה (דף ט:), שכתב שמותר לסכך על קני הגג, אע"פ שסמוכות זו לזו בפחות מג', כיון שחמתן מרובה מצילתן, וכ"פ מרן בשו"ע (סימן תרכ"ו ס"ג), וז"ל "העושה סוכה למטה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים, אע"פ שנשארו עדיין העצים הדקים שהרעפים מונחים עליהם, כשרה". אולם הב"ח (שם)

גדרי בניית הסוכה המועדים לה

לחבירו", יזהר השכן מלמעלה, שלא יתלה כביסה רטובה באופן שיטפטף מים לחבירו בסוכה^(ד)).

יח. פרגולה: בדרך כלל הפרגולות כיום בנויות לשם צל, והקורות בתקרת הפרגולה רחוקות זו מזו מרחק רב, ולכן לאחר שהוריד מעל תקרת הפרגולה את הדברים הפסולים לסיכוך, כגון פלטות פלסטיק או אלומיניום ("סנטף")

כתב, שלענין הלכה יש להחמיר דאמרינן לבוד להחמיר, ואין לסכך כל שיש פחות משלשה בין קורה לקורה, אמנם המגן אברהם (סק"ו), הוכיח דלא כהב"ח, שכל שעדיין הסוכה חמתה מרובה מצילתה ע"י הקנים, וכשמסכך הסוכה צלתה מרובה מחמתה כשרה, וכן הסכים האליה רבה (שם), והאמר מרדכי (סק"ז), שלא אמרינן לבוד להחמיר, ואף שהמ"ב (שם סק"ז), כתב להחמיר בזה, מכל מקום הגרש"ז אורבך זצוק"ל בשו"ת מנחת שלמה (סימן צ"א אות י"ט), הביא להריטב"א (עירובין י:), שדבר שעומד להיות פתוח לעולם, ונעשה עבור כך, לא אמרינן בהכי לבוד, ולפ"ז חבלי כביסה כיון שדרכם להיות פתוחים לעולם שהרי זה שימושם, אין לומר בהם לבוד, ולכן הסוכה כשרה, וכ"כ בחזו"ע (עמ' ס"ט), ובשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קל"ט).

אמנם אם תלו כבסים על החבלים, נחלקו בזה הפוסקים, דמרן הגרע"י זצוק"ל (שם), כתב שיש להתיר בזה כיון שאין בבגדים שיעור ד' טפחים, וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סימן ט'), אמנם האור לציון (שם) כתב לאסור, והוכיח מדין סוכה שתחת האילן שאף שיש רווחים בין הענפים, מכיון שיש צל מהאילן ומהסכך הפסול, א"כ הסכך הכשר נידון כמי שאינו, ע"כ. ואף שמעיקר הדין אין חשש וכנ"ל, מ"מ העלנו שיש להזהר בזה, וזאת משום שלפעמים הכביסה צפופה וקרובה אחד לשני, ונמצא שיש כאן רוחב ד' טפחים סכך פסול, ועוד שלפעמים פורסים את הבגד על כמה חבלים, וכן העלה בספר הסוכה כהלכתה (עמ' ק"ס), ע"ש.

ולפי זה הוא הדין בסורגים, או ברשת יונים, שלא אמרינן לבוד להחמיר, וכ"כ בהליכות מועד (עמ' שכ"ב), אמנם הגרש"ז אורבך זצוק"ל בהליכות שלמה (עמ' קמ"ג הערה 47), כתב להחמיר בזה כיון שהסורגים נועדו לסגור פרצה, וצ"ע.

וצריך להיזהר במה שמצוי שיש מדחס של מזגן מעל הסוכה, שלא לשבת תחתיו, מכיון שיש ברוחבו של המזגן ד' טפחים, ואסור לשבת תחתיו, כן העיר בספר הסוכה כהלכתה (עמ' קס"א).

ע"י קובץ מבית לוי (ח"ב עמ' כ"ד הערה י"ח).

וכדומה, מותר לסכך בסכך כשר ישירות על גבי קורות הפרגולה.

אולם פרגולות שהקרשים צפופים מאד (פרגולת הצללה), כגון שתקרת הפרגולה רצופת קרשים הקבועים שם במסמרים בדרך קבע, והמרחק ביניהם מועט מאד, כך שאין בין קרש לקרש כמלא קרש, ועי"ז שטח הפרגולה מוצלת מאד וצילתה מרובה מחמתה, אזי הדבר תלוי: שאם עשויה כדי לדור שם כל השנה ומשמשת לצניעות, אזי לא יועיל להניח סכך כשר על גביו (לפי שאין זה סוכה אלא בית), אלא צריך להסיר בין נסר לנסר – נסר אחד לכל אורך הסוכה – ואזי מועיל נתינת סכך על גבה, ואם עשויה לשם צל, יועיל הנחת הסכך, ובכל מקרה בפרגולות מעין אלו, יש לעשות שאלת רב, מפני שרבו הפרטים והדינים בזה^{ע"ה}.

יט. מומלץ להתייעץ עם רב בכל שאלה שעולה, משום שפרטי הלכות סוכה רבים הם, ואין לדמות הלכה להלכה, משום שהמציאות לא תמיד תואמת את הבנתנו בספר, ונכון להזמין רב או מורה צדק שיבוא לראות הסוכה שהיא כהלכתה.

כ. ביום הושענא רבה ערב שמחת תורה, אין צורך לפסול את הסוכה שבחצר ביתו, אלא אם כן רוצה לשבת שם או לאכול בליל שמחת תורה, אזי צריך לפסול את הסוכה כדי

^{ע"ה} עיין בכל זה באריכות בספר הסוכה (ח"ב פרק מ"ו כ'), ובספר הליכות מועד (עמ' שי"ז), ובספר הסוכה כהלכתה (עמ' פ"ד והלאה), ובספר שערי חג הסוכות (עמ' ש"ט).

גדרי בניית הסוכה המועדים לז

שלא יעבור על "בל תוסיף" (ו)אם הסוכה בפתח ביתו ומשמשת כמעבר וכניסה לבית, אעפ"כ אינו צריך לפסול את הסוכה בשביל מעבר בעלמא).

פרק ה

נוי סוכה

א. מצוה לקשט את הסוכה בקישוטים נאים לנאותה, וכמו שדרשו חז"ל (שבת קל"ג:) על הפסוק "זה אלי ואנוהו", "התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה וכו', ועוד שהנוי של הסוכה עשוי להנעים עליו את ישיבתו בסוכה שתהיה עריבה עליו".

וידי לעשות אויר בגודל ד' על ד' טפחים שיש כבר היכר לעין כל, ואין צריך לפסול לגמרי את הסוכה, אלא אעפ"י שהיא כשרה כל שעשה היכר די בזה, עיין בשו"ע (סימן תרס"ו), ובמ"ב (סק"ד), ובשער הציון (סק"ב), בשם הריטב"א, ע"ש.

וי"מצינו כן בגמרא שהיה דרכם לקשט הסוכה, כמו שאמרו (סוכה י). "סיככה כהלכתה, ועטרה בקרמין ובסדינין המצויירין, ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקין ורימונים, פרכילי ענבים ועטרות של שיבולין, יינות שמנים וסלתות...". ופי' רש"י ד"ה יינות "נותנין (יין) בכוסות של זכוכית לנוי", וכן נשאל הרשב"א (שו"ת ח"א סימן נ"ה), שכיון שהתירו בגמרא לישב תחת הקישוטים כשהם סמוכים לסכך בתוך ד' טפחים, א"כ מה מועיל שהניח סכך מפסולת גורן ויקב, הרי כעת אינו יושב תחת צל הסכך אלא תחת צל הקישוטים, וכתב הרשב"א וז"ל "עיקר דברים אלו נראה לי, שהוא ממה שכתוב (ויקרא כ"ג) "בסכות תשבו" ודרשינן תשבו כעין תדורו. ולפיכך מה שאדם עושה עיקר תקרתו, צותה כאן התורה שיהא מפסולת גרן ויקב דומה להן. ולפי שאדם נותן בתקרתו קורות המצוירות או דברים אחרים שאינן עיקר תקרה, אלא טפלה לה לנוי כדי שתערב עליו דירתו, לפיכך התירו לגבי סוכה כן. לפי שאין

לפיכך ראוי לעטר את הסוכה בקישוטים נאים ותמונות של צדיקים, ופירות שהשתבחה בהם ארץ ישראל, כגון רימונים וענבים וכיו"ב, וכל המרבה לנאותה או לייפותה הרי זה משובח^{ע"ה}.

אלו לעיקר סכך אלא להתנאות ולהנעים עליו ישיבת סוכה ומצוה. ולא עוד אלא שהוא מצוה מן המובחר להעלות שם כליו הנאים לחבב את המצוה ושתהא דירתו ערבה, ודברים אלו ניכרין הן שאינן לעיקר סכך^{ע"כ}. ותשובה זו הוזכרה בחזו"ע (עמ' ע"ד).

^{ע"ה} של"ה (סוכה עמוד השלום), סדר היום (מצות סוכה), חזו"ע (שם). ויש מנהג קדמון לתלות אתרוגים לנוי סוכה, כן הוזכר ברמ"א (סימן תרל"ח ס"ב), וכך נהג הרה"ק מרדכי מנדבורנא זצוק"ל, וכן מובא בספר זכרנו לחיים (באבוב עמ' קפ"ט) מהאדמו"ר ר' שלמה מבאבוב זצוק"ל - תליית נוי סוכה הוא דבר גדול, אבל אין אנו יודעים איזה דבר הוא נוי סוכה מן התורה, אך האתרוג הוא בוודאי נוי סוכה מן התורה, כי הוא הדבר היחידי שהתורה קראה אותו "הדר", כמאמר הכתוב (ויקרא כג מ) "פרי עץ הדר". ומנהג בעלזא לתלות בסוכה תפוחים הרבה, וכן נהג בעל עטרת ישועה מדזיקוב זצוק"ל, וכן מנהג ספינקא (והוזכר גם במהרי"ל אות י"ד). ובמועד לכל חי (סימן כ"ד) כתב "נוהגים לתלות נוי סוכה צלוחית שמן זית, המיועד לנר חנוכה".

ומש"כ לגבי תמונות של צדיקים, אע"פ שיש מקפידים על זה, כמש"כ בספר יערות דבש (דרוש ב' דף יט:), שע"פ הזוהר והמקובלים יש להזהר שלא להצטלם, וכ"כ בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סימן נ"ח), שעפ"ז נראה שלא יפה העושים התולים צורות ותמונות של צדיקים על כתלי חדרי דירתם, ובספר בן איש חי (ש"ב פרשת מסעי אות ט') החמיר בזה מתורת חסידות, מכל מקום בחזו"ע (עמ' ע"ז) כתב, שמכיון שכבר נהגו להקל בזה, וקי"ל תשבו כעין תדורו, המקילים בזה יש להם על מה שיסמכו, וכ"כ הגרי"ח זוננפלד בשו"ת שלמת חיים (יו"ד סימן י"ח ובדפוס חדש סימן רנ"ז), שמה שיש מהדרין לנאות את הסוכה ותולין תמונות של גדולי ישראל, פשוט שגם בזה י"ל תשבו כעין תדורו, והנהוג היתר בביתו, נחשב הדבר בעיניו למצוה להסתכל בדיוקנם של צדיקים, יוכל לעשות כן בסוכה, וכן הביא בספר מועדים לשמחה (תשרי עניני נוי סוכה) שהסטייפלר בעל הקהלות יעקב, נהג לתלות בסוכתו תמונות מגדולי ישראל (אף שהוא עצמו הקפיד שלא לצלמו כידוע).

גדרי בניית הסוכה המועדים לט

ב. מותר לקשט הסוכה במנורות חשמל צבעוניות שהמציאו הגויים לחגיהם, וכן בקשטים והנוי שמייצרים הנוצרים, ואין בזה שום איסור או בזיון למצוה^ט.

ג. צריך לתלות את הקישוטים צמוד לסכך באופן שלא יהיו רחוקים מהסכך ארבעה טפחים (32 ס"מ), שאז אם יהיו רחוקים מהסכך ארבעה טפחים ואורכם ורוחבם ארבעה טפחים, יפסלו את הסוכה מדין סכך פסול, ולכתחילה צריך להזהר אף אם אין ברוחבן ארבעה טפחים שיהיו בתוך ארבעה טפחים לסכך^פ.

ולא אכחד, כי יש צדיקים שלא נהגו לתלות כלל נוי סוכה בסוכתם, וטעמם ונימוקם עמם, כן הובא בספר נוי סוכה כהלכתו (עמ' רפ"ח), שבזידיטשוב נהגו שלא לתלות שום נוי סוכה, וכן מובא באוצר מנהגי חב"ד (עמ' רס"ז), שבליובאוויטש לא נהגו לעשות שום קישוטי סוכה, לא תחת הסכך ולא תחת הדפנות. ^ט שו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן נ"ז), שו"ת שבט הקהתי (ח"ב סימן רט"ו), חזו"ע (עמ' ע"ז), דהזמנה לאו מלתא, ובפרט שקשטים אלו נעשו בבית חרושת למוכרם לכל דורש, ואין בהם מגע יד אדם, ואין כאן מחשבה הפוסלת. ובהליכות חיים צאנז (עמ' קצ"א), לבעל הדברי יציב מקלויזענבורג וצוק"ל, מביא טעם נחמד להתיר, וזה לשונו: "כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל ישראל, ולדוגמא, בדורות הקודמים הטביע הקב"ה טבע בעולם, שהגויים יאהבו לשתות לשכרה, וכל זאת בכדי שליהודים תהיה פרנסה, וכידוע בתי מרזח לאין שיעור היו בידי היהודים... והוא הדין בנידון דידן, את הנרות המהבהבים האלו יצר הקב"ה בעבור סוכותיהם של בני ישראל, אך מי הוא ואיזהו אשר יקים מפעל מיוחד כדי לספק את צרכי סוכותיהם של היהודים משך שבעה ימים בשנה, ועל כן עשה הקב"ה שיהיה גם לגויים חגים לששון, ולזה כבר ישתלם לגויים להקים מפעלים לייצור הדברים הללו, וממילא כבר יבוא מכך ההוד וההדר גם לסוכות ישראל", ע"כ, ודפח"ח.

^פ גמרא (סוכה י.). לגבי סדין, וכ"כ הרא"ש (סימן י"ח), שאם הסדין מופלג ארבעה טפחים פסולה, ופחות מארבעה כשרה, וכ"פ הרי"ף (ו.), והרמב"ם (פ"ה מסוכה

ד. שרשרת של נייר צבעוני שתולים לנוי לסכך, לכתחילה ראוי להקפיד לתלותה בתוך ד' טפחים של הסכך, ובדיעבד שתלאה כשהיא יורדת מד' טפחים הסוכה כשרה, ומותר לאכול ולישן תחתיה^{פא}.

ה. מנורת חשמל התלויה בסוכה, ואין בה חשש לדליקה (כגון מנורה העשויה מלדים), יש להקפיד להניחה סמוך לסכך תוך ד' טפחים, אך בנרות שמן שיש בהם חשש דליקה, או מנורות ליבון והלוגן, חובה להרחיקם כמה שיותר מהסכך, ומ"מ לא יישב או יישן תחתיו^{פב} (וטוב לקחת

הי"ח), וכן הסכים מרן הב"י (סימן תרכ"ז), וכ"פ מרן בשו"ע (שו"ע סעיף ד'), וכן הסכימו הפוסקים, חזו"ע (סוכות עמ' ע"ה).

^{פא} מעיקר הדין אף שהשרשראות יורדים למטה מארבעה טפחים מן הסכך, אין בזה כדי לפסול, כיון שרוחב השרשרת אינה אלא טפח, וסכך פסול אינו פוסל אלא בארבעה טפחים (בארכו וברחבו), ואעפ"כ טוב לחוש למש"כ הרמ"א בהגה (ס"ס תרכ"ז), שיש להזהר שלא לתלות שום נוי (אפילו אינו רחב ד' טפחים, מ"א), אלא רק כשהוא בתוך ד' טפחים לסכך, אמנם מכיון שזה מדרבנן, צ"ל שזהירות זו אינה אלא לחומרא בעלמא, ובדיעבד הסוכה כשרה, ועוד מכיון שכל שתחלתן תלוי בסכך בתוך ד' טפחים סגי, וכן העלה בחזו"ע (עמ' ע"ו). וכן עמא דבר, לתלות שרשראות, ואינם מקפידים על זה, ובפרט אם זה בצדדי הסוכה.

מחשש הנזכר, יש מדקדקים שלא לתלות נוי סוכה תחת הסכך כלל, וכן הוא בספר דברי שלום (סוכות עמ' קע"ח), שהביא מהרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב זצוק"ל, וכן נהגו אדמו"רי סקווירא.

^{פב} משנה ברורה (סימן תרכ"ז סקט"ו), בן איש חי (האזינו סעיף ב'), כף החיים (סימן תרכ"ז סקכ"א), חזו"ע (עמ' ע"ו), ולכן במנורות של שמן או חשמל שעשויים מנורות ליבון או הלוגן, שמצוי בהם שריפות (וידוע שכמה סוכות עלו בלהבות מחמת נרות של יום טוב שהניחו בסוכה, והגיעו לכדי פיקוח נפש), אמנם בנרות של חשמל שאין מצוי בהם שריפה כלל, אין היתר להניח המנורה רחוק מהסכך יותר מד' טפחים, כגון במנורות של חשמל העשויות ע"י נורות לדים (וגם אינם מביאים יתושים וחרקים), ועיין בספר הסוכה כהלכתה (עמ' קפ"ז).

גדרי בניית הסוכה המועדים מא

מנורות לדים ארוכות אשר אינן מתחממות, ואינן מביאות יתושים וחרקים).

ו. מאוורר גדול התלוי בסכך, דינו כמנורת חשמל, ויש לתלותו בתוך ארבעה טפחים לסכך, והיות ובדרך כלל המאוורר יורד יותר מארבע טפחים לסכך מחמת גדלו, המיקל לישן תחתיו יש לו על מנת לסמוך, ומכל מקום המחמיר בזה תבוא עליו ברכה (והוא הדין בקוטל יתושים^{פג}).

ז. יש מי שכתב שראוי להניח שטיח וכדומה (דשא סינטטי) על קרקע הסוכה כשהיא על גבי האדמה, כדי שתהא הקרקע מרוצפת זכר לענני הכבוד שהקיפו את ישראל גם מלמטה, וגם כדי שיוכל לטאטא הרצפה בשבת ויום טוב^{פד}.

ח. צדיקים אמרו שהנוי סוכה המובחר ביותר הוא ללמוד דף גמרא בסוכה^{פה}, וכן מסופר על גדולי עולם שאמרו, שכדי

^{פי} הסוכה כהלכתה (עמ' קפ"ח - ק"צ), ויש להקל גם כשהמאוורר פועל ומחמת מהירות הסיבוב נראה כאילו יש תקרה עגולה באמצע הסוכה, מכל מקום אין לחוש לסכך פסול, מכיון שכבכל כנף בפי עצמה אין שיעור סכך פסול, אין הכנפיים מצטרפות יחד מחמת הסיבוב, ואף אם בכנפיים שיעור סכך פסול מכל מקום, מכיון שאינם קבועים במקום אחד, אלא נמצאים בתנועה כל הזמן כדין טלית המנפנת שמבואר במשנה שאינה נחשבת לאוהל, וה"ה לנידון דידן (עיין בשו"ת וישמע משה לך לך תשפ"א, מה שכתב בזה, ושיש שהחמירו בזה).

^{פז} פרי מגדים (מש"ז סימן תרמ"ג סק"ד), פתחא זוטא (סה"ס בקונטרס סוכת שלום), נטעי גבריאל (פ"ז ס"א).

^{פח} כן מובא בספר קדוש ישראל (פרק י"ד אות מ"ז) על הרה"ק אהבת ישראל מוויזניץ זצוק"ל, שפעם בליל התקדש חג כאשר נכנס רבינו לסוכתו, ונכדי הצביעו

לקיים מצות "נוי סוכה" כראוי, יש להרבות בנתינת צדקה לעניים בערב סוכות^ט.

ט. בכל שמונת ימי החג אסור ליהנות מעצי הסוכה בין מהסכך ובין מהדפנות, ואף הנוי סוכה אסורים בהנאה, אלא אם כן אמר לפני כניסת החג – "אני מתנה עליהם לאוכלם וליהנות מהם בכל עת שארצה אף בימות החג", שאז מועיל תנאו ומותר ליהנות ולאכול מהנוי סוכה^ט.

לפניו על נוי הסוכה שהכינו, ביקש מרן זי"ע גמרא ואמר "דף גמרא הוא הקישוט היפה ביותר לסוכה".

^ט קצה המטה (סימן תרכ"ה אות כ"ז), ומבאר הגמרא במסכת שבת (קלג:): "אבא שאול אומר ואנוהו, הוי דומה לו מה הוא רחום וחנון, אף אתה היה רחום וחנון", וצריך ביאור מה שייכות של ואנוהו במצוות למידת החנינה והצדקה, ופי' ע"ז הגאון מהר"י אסאד זצוק"ל, הנה אם אחד עושה סוכה נאה ולולב נאה, ידמה בדעתו הנה יצאתי ידי חובתי בזה, ומתוך כך יקמץ ידיו ולא יתן עוד צדקה, על זה אומר אבא שאול, כי לא די בזה שעושה סוכה נאה ולולב נאה, אלא צריכים להדבק במידת השם יתברך, מה הוא חנון ורחום וכו', וא"כ צריך לתת צדקה כמידת יכולתו, ולזאת שפיר מרבין בצדקה בסוכות, להראות כי צריך לקיים "ואנוהו" גם בצדקה כפי יכולתו.

וכעין זה מובא בספר זכרנו לחיים (באבוב עמ' קצ"ז), פעם אחת בערב סוכות, פנה מרן הגה"ק מצאנו לבניו ואמר להם, תנו נא לי את כל כספכם, יען ובערב סוכות חייבים ליתן הרבה צדקה, וזה נוי סוכה המפואר שמהדר ומייפה את כל הסוכה, כי בערב הבא עלינו לטובה יבוא אל תוך הסוכה אושפיזא ואורח הגון, הלא הוא אברהם אבינו ע"ה, שמדתו הוא מדת החסד, ולפיכך צריכים לחלק הרבה צדקה, שרק בזכות זה יבוא אברהם אל תוך הסוכה.

^ט גמרא (סוכה ט). "מנין לעצי סוכה שאסורים כל שבעה, ת"ל "חג הסוכות שבעת ימים לה", כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה, מה חג לה' אף סוכה לה'", וכ"פ מרן בשו"ע (סימן תרל"ח ס"א וב'), ובאחרונים, חזו"ע (עמ' ע"ז).

ומה שכתבנו לגבי התנאי, כן מבואר בשו"ע (שם), ואף שהרמ"א (שם ס"ב) כתב, שבזמן הזה אין נוהגים להתנות, לפי שאין אנשים בקיאים היטב באמירת התנאי, אמנם האחרונים תמחו על כך, שהרי לשון התנאי מפורש בש"ס (ביצה ל:), ולמה

גדרי בניית הסוכה המועדים מג

(אמנם התנאי לא מהני לעצי הסוכה והדפנות, אלא רק לקישוטים ולנוי סוכה^פ).

י. שטיחים או דשא סינטטי הפרוסים על רצפת הסוכה, נחשבים לנוי סוכה, ואסור להוציאם ולהשתמש בהם בכל שמונת ימי החג, אלא אם כן התנה עליהם כנ"ל^ט, ומקרה שהונח במקום דופן הסוכה להכשירה, מותר להשתמש בו כדי להכניס ולהוציא אוכלים בכל ימי החג^א.

יא. רימונים ובקבוקי יין ושמן וכיוצא, שתלאם בסכך לנוי, אסור לאכול מהם כל ימי החג, ואם נפלו בשבת ויו"ט אסור לטלטלם משום מוקצה, ובחול המועד מותר לטלטלם, אבל אסור לאכלם עד מוצאי יו"ט האחרון, ואם התנה עליהם כנ"ל, מותר לאוכלם ולטלטלם אפילו עודם תלויים בסכך הסוכה^א.

יב. נויי סוכה שהיו תלויים בסכך הסוכה, ונפלו בחול המועד, רשאי לתנם בדפנות הסוכה, כי נויי הסוכה בכל מקום

אין אנו בקיאים בו, ולפיכך יש מקילים ועושים תנאי, וכ"כ המשנה ברורה (שם סק"ג).

^פ רמ"א (שם ס"א), בשם הטור, וביאר המ"ב שם סק"ו, שכמיון שאינו יכול לטול בבין השמשות את העצים משום סותר אוהל, א"כ בעל כרחו הוקצה משימוש וחל עליו קדושת סוכה והוקצה כל שבעה, משא"כ נוי סוכה שאין איסור ליטלם שהרי אין זה סתירת אוהל, ולכן מהני תנאי.

^ט שו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן קפ"א), חזו"ע (עמ' פ"ג).

^א שו"ת שבט הקהתי (ח"ד סימן ק"ע), חזו"ע (שם).

^א שו"ע (סימן תרל"ח סעיף ב'), חזו"ע (עמ' פ"ג).

שהם נמצאים בתוך הסוכה, משרים חדווה וקורת רוח למי שנכנס בסוכה, וכולם בכלל "זה אלי ואנוהו"^{צב}.

יג. התולה לנוי הדסים או אתרוגים, או בקבוקי בושם, מותר להריחם, ואפילו שלא התנה עליהם^{צג}, אך לא ייגע בהם בשבת ויום טוב, משום שאסורים בטלטול (שהרי בנגיעה קטנה מנדנדם כיון שתלויים).

יד. שכח להתנות על נוי הסוכה, ואירע שיורדים גשמים וחושש שהגשמים יקלקלו את הנוי סוכה, וכן אם מצויים גנבים, מותר להסירם מן הסוכה בחול המועד^{צד}.

^{צב} יש מי שכתב שצריך להחזירו לסכך דוקא, אמנם כ"ז לדעות הסוברות שהאיסור הוא רק על הסכך, אמנם לדידן שאף שהנוי שבדפנות אסור להסתפק מהם כל שבעת ימי החג, א"כ אין נפק"מ בזה, ולכן נוי התלוי בסכך הסוכה, רשאי לתנו בדפנות הסוכה, חזו"ע (עמ' פ"ד).

^{צג} גמרא (סוכה לז): "הדס של מצוה אסור להריח בו", אמנם כתב הריטב"א שהדס של סוכה לא הקצה אותו מריחו, וכ"כ הרא"ה והמאירי, וכ"כ הרמ"א (סימן תרל"ח ס"ב) שאם סיכך בהדס או תלה אתרוג לנוי, מותר להריח בו, דלא הוקצה מריח, רק שלא יגע בו, דאסור בטלטול, ויש אוסרים בהדס, כדלקמן (סימן תרנ"ג), וסתם ויש ברמ"א הלכה כסתם, וכ"כ בשו"ע הרב (סימן תרל"ח ס"ה), שכל שאינו מפקיע מעליהם קדושת הסוכה, כגון עצי בשמים להריח בהם וכיו"ב, מותר, וכ"כ המשנה ברורה בשער הציון (סק"ל), וכ"כ בחזו"ע (עמ' פ"ז), והוסיף שה"ה גם בקבוק בושם.

^{צד} כתב הרמ"א (סימן תרל"ח ס"ב), וכן פסק בשו"ע הרב (שם סעיף י"א), שנהגו העולם שכל דבר חשוב שתולים אותו בסוכה לנוי, כגון סדינים המצוירים וכיו"ב, מסירים אותם בכל עת שירצו מפני הגשמים או הגנבים, אפילו לא התנו עליהם מערב יום טוב, מכיון שכך מנהג העולם, הוי כאילו התנו כן במפורש, ואפילו בלי שום חשש מהגשמים או מהגנבים מותר, שהרי לא חלה עליהם קדושת הסוכה מעולם, ומיהו לכתחילה טוב שיתנה עליהם, וכ"כ הגרש"ז אוירבך זצוק"ל בשלמי מועד (עמ' ק"ז), שבחול המועד דליכא איסור טלטול, א"צ שום תנאי, ורשאי בכל

גדרי בניית הסוכה המועדים מה

טו. סכך נגוע לעיתים קרובות בחרקים העלולים לפול ממנו לתוך המאכלים, וצריך להיזהר בזה שלא יהא נגיעות בסכך ה"קיינעס", ומומלץ לפני האחסון לשנה הבאה לסגרו סגירה אטומה ולרסס בחומר הדברה לטווח ארוך^{צה}.

טז. לאחר חג הסוכות, לא יפסע על עצי הסוכה, כי תשמישי מצוה הם, ולא ישליכם לאשפה, אלא טוב שיניחם במקום צנוע, ולא ישתמש בהם תשמיש מגונה, ומ"מ מותר להניחם בצידי רשות הרבים, ואף שפועלי הניקיון לוקחים אותם אח"כ לאשפה^{צו}.

אופן להסיר מן הסוכה את נוי הסוכה, ובלבד שלא ישתמש בהם, וכן העלה בחזו"ע (עמ' צ"ב).

וכל זה בחול המועד, אבל בשבת ויום טוב, אסור להורידם מצד כמה איסורים, שאם הם קשורים בקשר, אסור להתירם, משום מלאכת "מתיר", ואם הם מהודקים בנעצים, אסור להוציא את הנעצים משום "סותר", ואם הם בדבק אסור להפרידם משום "קורע", ואם מחוברים בסיכות לבדים התלויים על הדפנות, הרי זה אסור משום איסור פרימת "תפירה".

^{צה} בערוך לנר (תוספת ביכורים סימן תרכ"ז), הזהיר שלא לתלות פרחים בסכך משום "שנופלים מהם תולעים ויתושים קטנים, וממש א"א להיזהר מזה, ועל ידי זה עושה מצות סוכה למצוה הבאה בעבירה, שבולע השרצים עם המאכלים". ובכל שנה הרב משה ויא שליט"א מפרסם דף מידע כיצד למנוע נגיעות בסכך.

^{צו} ה"ט"ז (סימן כ"א סק"ב) כתב, שדינם כדין תשמישי מצוה שנוזקים, וכמש"כ במגילה (כו:), משנ"ב (שם סק"ו), וכמו כן אין לפסוע על עצי הסוכה אחרי החג, ולכן יש למחות באנשים שזורקים עצי הסכך בחוץ במקום שרבים רגילים לפסוע עליהם, אפילו איננו מקום אשפה, וכ"כ במשנ"ב (סימן תרל"ח סק"ד), חזו"ע (עמ' צ"ד), ובהמשך (עמ' תמ"ט) כתב עוד, מכיון שי"א שמעיקר הדין מותר לזרוקם, לכן אע"פ שאם יניח עצי הסכך בצידי רשות הרבים ובאים אח"כ פועלי ניקיון ולוקחים אותם לאשפה, אין בזה איסור מן הדין, כיון שהוא עצמו לא זרקם לאשפה.

יז. יש להזדרז לפרק הסוכה מיד לאחר החג, ולא להתעצל בפירוקה, שאם יעבור זמן רב, נמצא שיש בזה חסרון דרך ארץ וחשש חילול השם, ועוד שהסוכה מתקלקלת ובאה לידי בזיון, וכן גורם עי"ז לנזקי שכנים^צ.

יהי רצון שנזכה לשבת בסוכת עורו של לוותן, בביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

ומעשה היה עם החתם סופר זצ"ל, שבאו אליו לאחר חג הסוכות שני בחורים ורצו ללמוד אצלו בישיבה, והוא ז"ל היתה דירתו בעליה למעלה בחצר הבית, ולמטה בקרקע החצר היה מפוזר עדיין סכך שנשאר לאחר שסתרו את הסוכה. וכשבאו אליו אותם הבחורים, ראה מחלון ביתו כי אחד מהם דרך על הסכך שהיה מפוזר בדרך הכניסה לבית, והשני הקיף את הדרך ונזהר שלא לדרוך על הסכך, וכשנכנס אליו זה שדרך על הסכך, לא רצה לקבל אותו לישיבה שלו ודחה אותו ואמר לו, שהישיבה מלאה בחורים ואין לו מקום עבורו, ואף שהיה בעל כשרון גדול דחה אותו משום שראה שנהג מנהג בזיון בסכך אח"כ כשנכנס זה השני שהקיף את הדרך ונזהר שלא לדרוך על הסכך, אמר לו החתם סופר, שבשבילך יש לי מקום בישיבה, ואף שלא היה בעל כשרון כמו זה הראשון, גילה לו חיבה על שהיה מדקדק ומכבד את המצוה כראוי (ובאמת לאחר שנים נודע כי החת"ס צדק בכל דבריו, באשר אותו בחור לא המשיך בדרך הרצויה), מעשה זה הובא בספר שלמי תודה לחג הסוכות בשם הגר"ש ואזנר זצוק"ל, וכן מובא בספר זכרון למשה (מכתב י"ח אות ב').

^צ שערי חג הסוכות (עמ' צ'), וביאר שיש בזה כמה חסרונות: א. הסוכה מתקלקלת ע"י ילדים, או ע"י הגשמים והרוח. ב. הסוכה באה לידי בזיון ע"י שהיא עפה ברוח, וכל הסכך והנוי סוכה נמצאים בכל פינה ואנשים דורכים עליהם. ג. כשהוא בחצר משותפת והיא מתלכלכת, ויש בזה משום נזקי שכנים, כגון שהיא מפריעה להם, וכן גוזל את השטח המשותף ללא כל צורך. ד. כשהסוכה היא על דשא חי המשותף לשכנים, גורם שהדשא ייפסד ע"י שמונע ממנו את אור השמש, ע"ש.

גדרי בניית הסוכה המועדים מז

כתבי יד קדשו של מו"ר כ"ק אדמו"ר מוהרא"ש זי"ע
לרבני בית ההוראה בעניני חג הסוכות:

א. "בעניין הנענועים, נוהגים שקודם התפילה נכנסים בסוכה, ואחר שאמרו ברכות התורה מברכים על נטילת לולב עם ברכה ומנענעים בסוכה, ואחר כך בעת ההלל מנענעים בבית הכנסת".

"בעניין המנהג לאגוד הלולב עם קושיקלך, מין במינו בטל, כי הרי הנרתיק הוא גם כן מעלי לולב, ולכן אין זה הפסק וכך מובא בפוסקים".

"לגבי אתרוג לא צריכים להקפיד עם פיטם, בוודאי זה מהודר עם פיטם, אבל להקפיד לא צריכים להקפיד על זה".

"בעניין אתרוגים בלתי מורכבים, יש היום פרדסים שיש להם חזקה ודאי בלתי מורכבים, ויש על זה הכשר של הבד"ץ של עדה החרדית, כגון הפרדס של לודמיר וכדומה.

בחוץ לארץ אנחנו משתמשים עם אתרוג מיאנווא, והיום יכולים להשיג את זה גם בארץ ישראל, אבל אין על זה קפידה.

מספרים על הצדיק בעל "אמרי חיים", בשעה שנשתדך עם צדיק אחר וההוא התנה עמו תנאים על גבי תנאים שיש לו קפידות, ואם יעשה את הקפידות יגמר השידוך בטוב, ואם לא יעשה את הקפידות אזי בטל הכל, ענה ואמר הצדיק בעל "אמרי חיים" גם אני מקפיד, אזי הצדיק השני מאד פחד מה ההקפדה שלו? ולכן שאל אותו מה ההקפדה שלכם? ענה ואמר, לי יש קפידה לא להקפיד, אם אתם יכולים להחזיק בזה הרי טוב, רואים מזה שלא צריך להקפיד על כל דבר, הן אמת בעניין כשרות המאכלים ושאר דברים צריך להקפיד, אבל רק מנהגים לא צריכים להקפיד.

"כמובן שאתרוגים מורכבים הם פסולים לגמרי, ולא יכולים אפילו לברך עליהם, כי זה מורכב עם לימון" (יום ג' מחרת יום הכיפורים שם ה' [ו] התשס"ח).

ב. "אודות אשה שתחזיק בספר תורה ותישבע וכו' וכו', אין על זה שום היתר, ובפרט בעת שהיא איננה טהורה. אשה נוהגת להשבע אצל המזוזה שאחר פטירתה יביאו אותה לתיקון אל רביז"ל, וכך נוהגים שהבעל נשבע בספר תורה והאשה נשבעת במזוזה, שרביז"ל אמר אם נשבעים בחפץ של מצוה שלאחר ההסתלקות יביאו אותו או אותה לתיקון מוכרחים

גדרי בניית הסוכה המועדים מט

להביא אותם מפני השבועה". (יום ב' לסדר תרומה ב' דר"ח אדר התשס"ז).

ג. "בשמחת תורה כן מתירים לנשים וכו' לנגוע בספר תורה ולנשק הספר תורה. ילדים לפני גיל בר מצוה, אסור להם להחזיק הספר תורה בשום פנים ואופן" (י"ט תשרי תשע"ג).

בעזה"י יום ד' ערב חג הסוכות שם השם [ה'] י"ד תשרי ה'תשע"ה

שלום וברכה אל ... נ"י

חסדי השם יתברך שאנחנו נכנסים בהסוכה הקדושה שהיא צילא דמהימנותא צל האמונה, ועלינו לשמוח מאד מאד כל חג הסוכות ולהשתדל לשבת בהסוכה רוב היום והלילה, ואתה צריך לדעת שכל דקה ושניה שאדם רק יושב בתוך הסוכה, הוא מקיים מצות עשה של (ויקרא כ"ג מ"ב) "בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", ואל תיקח את זה בקלות, כי עכשיו בימי הסוכות הקדושים הוא זמן של תשובה מאהבה, שאנחנו זוכים לשמוח מאד מאד שאנחנו נמצאים תחת צל האמונה, ויש בידינו את הד' מינים הקדושים שאנחנו מנענעים למעלה ולמטה ולארבע קצווי תבל כדי לגלות שאין בלעדו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, אשר זה הדבר הכי חשוב שנחזיר בעצמינו אמתת מציאותו יתברך, ואמר רביז"ל (ספר המדות אות אמונה סימן ל"ג) על ידי אמונה יסלח לך הקדוש ברוך הוא על כל עוונותיך, וכל העוונות מהפכים לזכויות, ולכן אתה מוכרח להיות בשמחה כל חג הסוכות, ולשמוח מאד לא להכנס בעצבות ובמרירות וכאון ולא להתעצבן, רק להיות בשמחה עצומה, וזה היה הרצון של רביז"ל לקיים את המצוות בלי שום חכמות כלל, ומובא בשולחן ערוך (אורח חיים סוכה סימן תרל"ט סעיף א') כיצד מצות ישיבה בסוכה? שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום ובין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה, וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע, כיצד? כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה, וכלי שתייה כגון אשישות וכוסות בסוכה וכו', וכתב המשנה ברורה וכן אם ירצה לספר את חבירו יספר בהסוכה, וסכתו צריך להיות כביתו בכל השנה, ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאד, ראוי למעט בה בדברי חול, ולדבר בה כי אם קדושה ותורה, ומכל שכן שיהיה זהיר לדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים אסורים, וצריך שתדע שמי שמקיים את מצוות סוכה בשמחה עצומה, על ידי זה הוא ניצול מללכת נע ונד בגלות כל השנה, ולכן אני מאד מבקש אותך אל תהיה בטלן, הגיע הזמן שתיקח את עצמך בידיך ותקיים את הרצון של רביז"ל בתמימות ובפשיטות גמור, לשמוח כל חג הסוכות שהיא נקראת חג האסיף שאז מתאסף כל הנקודות טובות שבר ישראל עשה כל השנה, והקדוש ברוך הוא משתעשע עמו ואומר עליו

גדרי בניית הסוכה המועדים

(ישעיה מ"ט) "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר", ואז נמשכים לאדם אור המקיף אל תוך אור הפנים, ונעשה יחוד גדול מאד, היינו שבפנימיות בכל בר ישראל יש בו נקודה של אמונה, אבל מרוב האור שמאיר אורו יתברך, זה מקיף את המה ולא יכול להכנס בתוכו, אבל בחג **הסוכות** נמשך האור המקיף בתוך אור הפנימי, וזוכה שיאיר לו אורו יתברך בהארה נוראה ונפלאה מאד, ולכן אשרי מי שזוכה להתבודד בסוכה, ועל ידי זה ממשיך על עצמו אורו יתברך בהארה נוראה ונפלאה מאד, העיקר אל תהיה בטלן, ותנצל את ימי חג **הסוכות** הזה בשמחה עצומה, ואמרו חכמינו הקדושים (תנחומא אמור) אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בעולם הזה אמרתי לכם שתעשו סוכה לשלם לי את גמולי שגמלתי עמכם, שנאמר (ויקרא כ"ג מ"ב) "**בסוכות** תשבו שבעת ימים", ואני מעלה עליכם כאילו אתם גומלים לפני, אבל לעתיד לבוא אני אופיע במלכותי ואני מגן עליכם כסוכה; ולכן אשרי מי ששש ושמח כל ימי חג **הסוכות** הקדושים, ומתבודד בתוך הסוכה שעל ידי זה הוא ממשיך על עצמו אור וזיו וחיות ודביקות באין סוף ברוך הוא, ובאמת כל בר ישראל שזוכה לשבת בסוכה ומחיה את עצמו כל רגע ודקה שיושב בסוכה, מרגיש שינוי גדול בנפשו, ולכן אל תהיה בטלן תתחיל מחג **הסוכות** הזה שנקרא זמן שמחתינו להיות רק בשמחה ותשמח את אשתך, כמאמרם ז"ל (ראש השנה ו.) אשה בעלה משמחה, ואתה לא יכול לתאר את גודל הזכות שיש לך בזה שתשב בסוכה ותשמח עם הסוכה, ואמרו חכמינו הקדושים (פסיקתא דרב כהנא) כל מי שמקיים מצוות סוכה בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא מסך עליו מן המזיקין שלא יזיקו אותו, אין לתאר ואין לשער איזה מחלות וחללים רעים יש בעולם וכו', איזה עונשים ודינים קשים יש בעולם וכו', איזה צרות ויסורים ועניות ודחקות יש בעולם וכו', ועל ידי שאדם יושב בתוך הסוכה ושמח עם הסוכה ומתאהב בו יתברך, כמובא בדברי רבינו"ל (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ל"ג) ככל שמדבק את עצמו בו יתברך, והוא מוריד את כל הלבושים וההסתרות וההעלמות והכיסוסים ממנו יתברך וכו', כמו כן זוכה להתאהב בו יתברך באהבה גדולה מאד למעלה משכל אנושי, ואל כל זה זוכים בחג **הסוכות** בשעה שיושבים בתוך הסוכה, וזכור דבר זה כי תצטרך את זה על כל השנה, כי בדרך כלל אדם מחמת שחטא בפרט בפגם הברית וכו', הוא מלא מחשבות זרות והרהורים רעים וכו', שזה מביא אותו לידי כעס ורציחה ועצבים וכו', ומוציא את זה על אשתו ועל הילדים שלו, ועל ידי זה מאבד את פרנסתו, כמו שאמר רבינו"ל (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ס"ח) שהכעס דוחה מהאדם את כל הפרנסה, ואפילו שנגזר עליו שיהיה לו הרבה כסף וכו', על ידי כעס הוא במו ידיו דוחה את זה וכו', ו מדת הכעס זה המדה הכי מגונה שרק יכול להיות, עד כדי כך שאמרו בזהר (תצוה קפ"ב.) במאי אתידע לקרבא בר נש בהדיה או לאתמנעא מניה, [איך יכולים לדעת אם מותר להתקרב אל האדם הזה או להתרחק ממנו?], ברוגזיה ממש ידע ליה בר נש, וישתמודע מאן איהו, [בכעסו של אדם מתוודע מהות כל האדם ומתגלה מי הוא], אי ההיא נשמתא קדישא נטר בשעתא דרוגזוי אתי עליה, דלא יעקר לה מאתרהא, בגין למשרי תחותה ההוא אל זר, [אם אדם שומר על עצמו לא להיות בכעס כדי שלא יהיה נעקר ממנו נשמתו], דא איהו בר נש כדקא יאות, דא איהו עבדא דמאריה, דא איהו גבר שלים. [זה הוא אדם כמו שצריך להיות, הוא עבד של הקדוש ברוך הוא והוא אדם השלם], ואי ההוא בר נש לא נטיר לה, ואיהו עקר קדושה דא עלאה מאתריה, למשרי באתריה סטרא אחרא, ודאי דא איהו בר נש דמריד במאריה, ואסיר לקרבא בהדיה ולאיתברא עמיה, [ואם אדם הזה לא שומר על עצמו לא להיות בכעס, והוא עוקר את הקדושה ממנו, ונכנס בו סטרא אחרא,

גדרי בניית הסוכה המועדים נא

אדם הזה הוא מורד בהקדוש ברוך הוא ואסור להתקרב אליו], ודא איהו (איוב י"ח ד') "טורף נפשו באפו", איהו טריף ועקר נפשיה בגין רוגזיה, ואשרי בגויה אל זר [אדם שהוא בכעס הוא עוקר את הנפש שלו ושורה בו הסטרא אחרא], ועל דא כתיב (שם) "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו", דההיא נשמתא קדישא טריף לה, וסאיב לה בגין אפו [מי שבכעס הנשמה שלו בורחת ממנו, והוא מטמא את עצמו]; ואמר האריז"ל את כל העבירות יכולים לתקן וכו', אבל מי שכועס הוא עוקר את הנשמה שלו לגמרי וכו', וקשה להחזיר לו את נשמתו וכו', ולכן סובל מה שסובל וכו', ועל כן בזה כשאדם זוכה לשבת בסוכה ולשמוח כל חג **הסוכות**, על ידי זה ממתיק ממנו כל הדינים על ידי פלא עליון, ויהיה שרוי בסבלנות כל השנה, כי עם הסוכה הקדושה ממשיכים על עצמו צל האמונה, שיהיה שמור כל השנה מכל מיני כעס ורציחה וכו' וכו', ויקנה לעצמו את המדה היקרה של סבלנות שהוא אריכות אפים שזה עולה על הכל.

המאחל לך חג שמח ומועדים לשמחה

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא שׁו״י, שְׁפָעַם אַחַת הָיָה רַבִּי נַחֲמָן מְטוּלָטְשִׁין
וְל״ל מִיָּגַע אֶת עַצְמוֹ בְּעֲשִׂית הַסֵּכָה שֶׁל מוֹהֲרֵנ״ת וְל״ל בְּעֶרְב סִפּוֹת,
וּבְלִילָה אָמַר לְמוֹהֲרֵנ״ת וְל״ל, אִם אָדָם מְתִיגֵעַ כָּל הַיּוֹם בְּעֲשִׂיַּת
הַסֵּכָה, אֲזִי טוֹעֵם טַעַם אַחֵר בַּסֵּכָה, אָמַר לוֹ מוֹהֲרֵנ״ת וְל״ל: אֵת זֶה
לֹא בְּתִנּוּת וְלֹא נְסִית עֲדִין, לְצַעֵק כָּל הַיּוֹם לִפְנֵי ה' יִתְבָּרֵךְ: ״רְבוּנוּ
שֶׁל עוֹלָם הַטְעִימֵנִי טַעַם סֵכָה״, אִיזָה טַעַם שְׁטוּעָמִים אַחֵר כֵּן
בַּסֵּכָה...

הועתק על ידי אוצר החכמה